

DOKUMENTI ME REKOMANDIMET PËR KRIJIMIN DHE MENAXHIMIN E ZONAVE NATURA 2000

TIRANË,
NËNTOR 2023

Publikuar nga:

Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri

Rr. Islam Alla, Pall. IVEA, kati i 1, Tirana

Tel/fax: +355 42231437

E-mail: info@inca-al.org

web-site: <http://www.inca-al.org>

Të drejtat e autorit © Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri, 2023

Ky botim u realizua nga projekti “Fuqizimi i OJQ-ve Shqiptare për të mbështetur krijimin dhe menaxhimin e rrjetit Natyra 2000 në Shqipëri / Mbrojtja e Biodiversitetit” në kuadër të Green-AL, një projekt i financuar nga Agjencia Ndërkombëtare Suedeze për Bashkëpunim dhe Zhvillim (SIDA) me fondet e Qeverisë Suedeze. Mendimet dhe opinionet e shprehura në të i përkasin autorëve realizues dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmëri pikëpamjet e donatorit

Hartimi i këtij dokumenti u udhëhoq nga:

Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri - INCA

Projekti “Green-AL”

Kopjet e këtij botimi janë mundësuar nga:

Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri

Rr. Islam Alla, Pall. IVEA, kati I, Tiranë,

Tiranë, Nëntor 2023

Përmbajtja

1	HYRJE	5
1.1	DIREKTIVAT EVROPIANE PËR RUAJTJEN E NATYRËS	6
1.2	RRJETI NATYRA 2000	7
1.3	PROJEKTI	8
2	METODOLOGJIA E ZBATUAR NGA PROJEKTI	8
2.1	ZGJERIMI I RRJETIT NATURA 2000	8
2.2	QASJA INOVATIVE BAZUAR NË EKOSISTEM	9
2.2.1	PËRSE NJË QASJE INOVATIVE	9
2.2.2	QASJA INOVATIVE BAZUAR NË EKOSISTEM	10
3	IDENTIFIKIMI I ZONAVE NATURA 2000	14
3.1	LIQENI I SHKODRËS	14
3.1.1	ANALIZA E VLERAVE	14
3.1.2	ANALIZA E KËRCËNIMEVE	17
3.1.3	ZONAT E PROPOZUARA NATURA 2000	19
3.2	PARKU KOMBËTAR SHEBENIK	23
3.2.1	VLERA NATYRORE	23
3.2.2	ANALIZA E KËRCËNIMEVE	25
3.2.3	HARTA ANALITIKE	27
3.3	GJIRI I VLORËS (PARKU KOMBËTAR DETAR SAZAN KARABURUN)	32
3.3.1	VLERA NATYRORE	32
3.3.2	ANALIZA E KËRCËNIMEVE	34
3.3.3	HARTA ANALITIKE	36
4	PËRFUNDIME	41
5	REKOMANDIME	44

Lista e figurave

Figura 1. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të vlerësimit të vlerës natyrore	14
Figura 2. Harta e Vlerës totale natyrore	16
Figura 3. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të rrezikut	17
Figura 4. Harta e vlerës së kërcënimeve	18
Figura 5. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës	19
Figura 6. Harta e përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës dhe Kufiri i propozuar për zonat Natura 2000	20
Tabela 1. Identifikimi i zonave të konfliktit	21
Figura 7. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 me zonat e konfliktit	22
Figura 8. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të konfliktit	23
Figura 9. Harta e Vlerës totale natyrore	24
Figura 10. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të vlerësimit të vlerës natyrore	25
Figura 11. Harta e vlerës së kërcënimeve	26
Figura 12. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të rrezikut	27
Figura 13. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000	28
Figura 14. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës	29
Tabela 2. Identifikimi i zonave të konfliktit	29
Figura 15. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të konfliktit	30
Figura 16. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 me zonat e konfliktit	31
Figura 17. Harta e Vlerës totale natyrore	33
Figura 18. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të vlerësimit të vlerës natyrore	34
Figura 19. Harta e vlerës së kërcënimeve	35
Figura 20. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të rrezikut	36
Figura 21. Kufiri i propozuar për zonat Natura 2000	37
Figura 22. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës	38
Figura 23. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 me zonat e konfliktit	39
Tabela 3. Identifikimi i zonave të konfliktit	40
Figura 24. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të konfliktit	40
Figura 25. Modeli konceptual Gjiri i Vlorës	42

Lista e tabelave

Tabela 1. Identifikimi i zonave të konfliktit	21
Tabela 2. Identifikimi i zonave të konfliktit	29
Tabela 3. Identifikimi i zonave të konfliktit	40

1 Hyrje

Shqipëria konsiderohet një pikë e nxehtë e biodiversitetit në Evropë. Megjithatë, vërehet se një biodiversitet i tillë i jashtëzakonshëm dhe burime të vlefshme natyrore po përballen me sfida. Si vendet e tjera në zhvillim, edhe Shqipëria po përballlet me një zhvillim të shpejtë. Rugët dhe infrastrukturat e reja, digat, hidrocentralet, rezervuarët e naftës dhe infrastruktura e turizmit masiv synojnë të rrisin ekonominë e vendit, ndërkohë që përbëjnë një kërcënim serioz për mbrojtjen e natyrës.

Sipas Raportit të 6-të Kombëtar të Konventës për Diversitetin Biologjik (CBD) (2019), faktorët kryesorë të humbjes së diversitetit biologjik janë aktivitetet antropogjenë. Kërcënimet kryesore për biodiversitetin përfshijnë: zhvillimin industrial, urbanizimin, gjuetinë e paligjshme, peshkimin, erozionin e tokës, energjinë dhe minierat, transportin dhe turizmin.

Duke njohur rolin e rëndësishëm që kanë zonat e mbrojtura në ruajtjen e biodiversitetit, Shqipëria ka bërë përpjekje për krijimin dhe zgjerimin e rrjetit të zonave të mbrojtura. Në veçanti, vendi ka bërë përpjekje të rëndësishëm në përmirësimin e mbulimit të sistemit të tij të zonave të mbrojtura gjatë 20 viteve të fundit, duke zgjeruar në mënyrë të ndjeshme shtrirjen e zonave të mbrojtura nga 163,901 ha (5.7%) në 2000, në 460,762 ha (16%) në 2015 dhe në 624.172 ha (21.7%) në 2023.

Integrimi në BE është prioritet kryesor për Qeverinë shqiptare. Shqipëria është vend kandidat për në Bashkimin Evropian. Si pjesë e procesit të pranimit, për më shumë se një dekadë, Shqipëria po punon intensivisht në transpozimin e Direktivave të BE-së në legjislacionin e saj kombëtar.

Direktivat për Shpendët e Egër dhe Habitatet janë pjesa qendrore e përpjekjeve evropiane për ruajtjen e natyrës. Këto direktiva të rëndësishme rregullojnë mbrojtjen e specieve dhe habitateve nëpërmjet krijimit dhe menaxhimit të duhur të një rrjeti të zonave të mbrojtura të njohur si rrjeti Natura 2000.

Në Raportin e tij të Progresit 2022 për Shqipërinë, Komisioni Evropian (KE) vëren se përafrimi i legjislacionit kombëtar me *acquis* në fushën e mbrojtjes së natyrës, veçanërisht për Direktivat e Shpendëve dhe Habitatëve, është mjaft i avancuar. Megjithatë, zbatimi është në një fazë shumë fillestare dhe përballlet me një sërë sfidash, duke përfshirë kapacitetet e dobëta institucionale, bashkëpunimin e kufizuar ndërmjet strukturave përgjegjëse qeveritare, përfshirjen e kufizuar të institucioneve akademike dhe kërkimore dhe mungesën e burimeve adekuate financiare. Mungesa e hartave të detajuara të habitateve që mbulojnë të gjithë vendin si dhe niveli i kufizuar i njohurive mbi habitatet dhe shpërndarjen e llojeve pengon identifikimin dhe mbrojtjen e duhur të zonave përkatëse si dhe zgjedhjen dhe zbatimin e masave të duhura të ruajtjes.

Raporti vuri në dukje gjithashtu se zbatimi i ligjit në mbrojtjen e mjedisit mbetet përgjithësisht i dobët. Për më tepër, legjislacioni për investimet strategjike ngre shqetësime për mbrojtjen e biodiversitetit, pasi mund të çojë në investime të mëdha turistike dhe industriale në zonat e mbrojtura. Vëmendja e duhur duhet t'i kushtohet hartimit të projekteve dhe cilësisë e standardeve për Vlerësimet e Ndikimit në Mjedis (VNM) për të minimizuar ndikimet e mundshme.

Shqipëria ka identifikuar një listë paraprake të zonave të Natura 2000 në të gjithë vendin, të cilat do ti paraqiten Komisionit Evropian, duke kontribuar në këtë mënyrë në përputhjen e kuadrit rregullator të vendit me acquis mjedisore të BE-së.

1.1 Direktivat Evropiane për ruajtjen e natyrës

Gurët themelorë të Evropës për politikën e ruajtjes së natyrës janë padyshim Direktiva e Shpendëve dhe Habitaveve. Ato janë legjislacioni më i vjetër evropian për mjedisin. Këto direktiva mbrojnë mbi 1000 lloje dhe më shumë se 200 habitate dhe janë të detyrueshme për të gjitha shtetet anëtare.

Miraturuar në 1992, Direktiva e Këshillit 92/43/EEC e 21 majit 1992 mbi ruajtjen e habitateve natyrore dhe të faunës dhe florës së egër synon të promovojë ruajtjen e biodiversitetit, duke marrë parasysh kërkesat ekonomike, sociale, kulturore dhe rajonale. Direktiva mbështet krijimin e rrjetit ekologjik Natura 2000 në mbarë BE-në, si një rrjet i zonave të mbrojtura që synon ruajtjen e vlerave natyrore kundër zhvillimeve potencialisht të dëmshme.

Direktiva e Habitaveve siguron ruajtjen e një game të gjerë specimesh të rralla, të kërcënuara ose endemike të kafshëve dhe bimëve. Rreth 200 lloje habitatesh¹ të rralla dhe karakteristike janë të synuara për t'u ruajtur duke përcaktuar Zona të Veçanta të Ruajtjes, për të cilën zbatohet një legjislacion i përbashkët në mbarë BE-në. Pesë shtojca të kësaj direktive përcaktojnë habitatet dhe llojet që duhen ruajtur në nivel Evropian, kriteret që përdoren për përzgjedhjen e zonave që janë të pranueshme për t'u njohur si të rëndësishme për Evropën, ose si zona të veçanta të ruajtjes si dhe llojet për të cilët zbatohet një regjim i rreptë mbrojtjeje në të gjithë arealin e tyre natyror brenda BE-së, si brenda dhe jashtë zonave Natura 2000, apo për të cilat Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që shfrytëzimi dhe marrja e tyre në natyrë është në përputhje me mbajtjen e tyre në një status të favorshëm ruajtjeje.

Direktiva e shpendëve ofron një kuadër ligjor për mbrojtjen e shpendëve, duke përfshirë foletë, vezët dhe habitatet e tyre. Nëpërmjet pesë shtojcave, Direktiva ka mbuluar përcaktimin e zonave të mbrojtura, habitatet për shpendët e egër, mbrojtjen e specieve dhe rregulloret e gjuetisë. Humbja dhe degradimi i habitatit janë kërcënimet më serioze për ruajtjen e shpendëve të egër. Prandaj, Direktiva vë theks të madh në mbrojtjen e habitateve për speciet e rrezikuara dhe migratore. Ajo krijon një rrjet të Zonave të Mbrojtjes së Veçantë (SPA), duke përfshirë të gjitha territoret më të përshtatshme për këto specie. Që nga viti 1994, të gjitha SPA-të përfshihen në rrjetin ekologjik Natura 2000, i krijuar sipas Direktivës së Habitaveve 92/43/EE.

¹ mbi 233 në ditët e sotme duke përfshirë 71 habitate prioritare

1.2 Rrjeti Natura 2000

Zbatimi i rrjetit Natura 2000 (N2K) është përpjekja më e rëndësishme e ruajtjes në Evropë, duke formuar rrjetin më të madh në botë të zonave nën mbrojtje. Qëllimi i saj është të sigurojë mbijetesën afatgjatë të specieve dhe habitateve më të vlefshme dhe më të kërcënuara të Evropës.

Ky rrjet përbëhet nga Zonat e Veçanta të Mbrojtjes (SPAs) – të kërkuara sipas Art. 4(1) dhe 4(2) të Direktivës së Shpendëve (2009/147/KE) – dhe Zonat me Rëndësi Komunitare (SCIs) të miratuara dhe më pas të përcaktuara nga Shteti Anëtar si Zona të Veçanta të Ruajtjes (SAC) – të treguara sipas Direktivës së Habitaveve (92/43/CEE). SPA-të janë zona të mbrojtura për speciet e rralla, të kërcënuara, por edhe migratore të shpendëve të listuar në shtojcën I të Direktivës së Shpendëve, ndërsa, SCI-të dhe SAC-et janë zona që synojnë ruajtjen respektivisht të habitateve dhe llojeve të shtojcës I dhe shtojcës II të Direktivës së Habitaveve. Vendet candidate janë të detyruara t'i klasifikojnë vetë zonat para pranimit dhe të njoftojnë Komisionin Evropian për përmbushjen e këtij detyrimi. Përcaktimi i zonave Natura 2000 bazohet në 194 lloje shpendësh, 233 habitate dhe rreth 900 lloje bimore dhe 1550 lloje kafshësh që kërkojnë mbrojtje.

Procesi i përzgjedhjes së zonave Natura 2000 bazohet me anë të rajoneve biogjeografike. Evropa është e ndarë në nëntë rajone biogjeografike, duke përfshirë Alpine, Atlantik, Detin e Zi, Boreal, Kontinental, Mesdhetar, Macaronesia, Pannonian, Steppic. Vlerësimi i propozimeve të reja të Shteteve Anëtare kryhet nëpërmjet një sërë seminaresh për çdo rajon biogjeografik. Në këto seminare, përfaqësues nga Shtetet e reja Anëtare, Komisioni Evropian, OJQ-të mjedisore dhe ekspertët e pavarur vlerësojnë nëse fushat e propozuara nga qeveritë kombëtare janë koherente me dhënien e Direktivës së Habitaveve dhe Zogjve si dhe ato ofrojnë mbrojtjen e duhur për të gjitha speciet dhe habitatet e rrezikuara brenda rajoneve bio-gjeografike të interesuara.

Përzgjedhja e zonave që do të përfshihen në rrjetin Natura 2000 është një përgjegjësi e përbashkët midis Shteteve të reja Anëtare të BE-së dhe Komisionit Evropian dhe ajo bazohet ekskluzivisht në kriteret shkencore (pra madhësia e popullsisë dhe dendësia e specieve të synuara, zona dhe cilësia ekologjike e llojeve të habitatit të synuar të pranishëm në sit). Në datën e pranimit, vendet hyrëse duhet t'i propozojnë Komisionit Evropian një listë kombëtare të vendeve (vendet e propozuara me rëndësi komunitare, ose pSCI) të përcaktuara për të mbrojtur ato habitate dhe lloje të Direktivës së Habitaveve dhe Zogjve që ndodhin në territorin e tyre kombëtar. Pasi të paraqitet lista, Komisioni vlerëson koherencën e vendeve të reja dhe më në fund i miraton ato si Site me Rëndësi Komunitare (SCI). Kur një zonë e caktuar bëhet SCI, Shteti Anëtar ka gjashtë vjet për ta përcaktuar atë një Zonë të Veçantë të Konservimit (SAC).

Qëllimi i Direktivës së Habitaveve është krijimi i një 'statusi të favorshëm të ruajtjes' për llojet e habitateve dhe speciet e zgjedhura për të qenë me rëndësi komunitare. Përkufizimi i "gjendjes së favorshme të ruajtjes" të habitateve dhe specieve përshkruhet në nenin 1 të Direktivës. Kjo është përcaktuar gjerësisht si për habitatet ashtu edhe për speciet duke iu referuar faktorëve të tillë si dinamika e popullsisë së specieve, prirjet në gamën natyrore të specieve dhe habitateve dhe zonën e habitateve të mbetura.

1.3 Projekti

Projekti “Fuqizimi i OJQ-ve Shqiptare për të mbështetur krijimin dhe menaxhimin e rrjetit Natyra 2000 në Shqipëri / Mbrojtja e Biodiversitetit”, financuar në kuadër të programit Green-AL, synon mbështetjen e organizatave të shoqërisë civile për të siguruar një kontribut cilësor dhe pjesëmarrje aktive të grupeve të interesit në mbështetje të procesit të krijimit dhe menaxhimit të rrjetit të zonave Natyra 2000 në Shqipëri, nëpërmjet ngritjes së një rrjeti kombëtar të organizatave të shoqërisë civile, i aftë për bashkëpunim dhe advokim në politikat kombëtare për ruajtjen e habitateve dhe llojeve të rëndësishme në nivel Evropian.

Projekti synon të çojë përpara vizionin e Natyra 2000 në Shqipëri për të konsideruar urat midis natyrës dhe njerëzve si një vlerë e shtuar për mbrojtjen e biodiversitetit. Projekti synon të japë një model inovativ bazuar në bindjen e fortë se objektivat e ruajtjes së biodiversitetit mund të arrihen më lehtë kur vendosen marrëdhënie të favorshme ndërmjet mbrojtjes së natyrës dhe aspekteve socio-ekonomike. Kjo nënvizon nevojën për të angazhuar publikun e gjerë në procesin e krijimit dhe menaxhimit të zonave Natyra 2000 nëpërmjet praktikave të planifikimit dhe vendimmarrjes politike me pjesëmarrje.

Përmes aktiviteteve dhe produkteve të këtij projekti do të advokohet në nivel kombëtar për një qasje nga poshtë-lart e mundësuar nga rrjetëzimi dhe pjesëmarrja aktive e OSHC-ve dhe palëve të interesuara. Ky model do të mundësojë zbutjen e kundërshtimeve dhe konflikteve në procesin e planifikimit dhe menaxhimit të zonave Natyra 2000, duke marrë në konsideratë nevojat e komunitetit lokal dhe të palëve të interesuara në procesin e vendimmarrjes. Për ta konkretizuar më mirë këtë iniciativë është punuar praktikisht në tre zona pilote, të cilat përfaqësojnë edhe tre kategori të ndryshme të territoreve të zonave të mbrojtura kandidatë për Natyra 2000, siç janë: Rezervati i Menaxhuar Natyror Liqeni i Shkodrës, Parku Kombëtar Shebenik, dhe Parku Kombëtar Detar Karaburun-Sazan.

2 Metodologjia e zbatuar nga projekti

2.1 Zgjerimi i rrjetit Natura 2000

Zgjerimi i rrjetit Natura 2000 drejt vendeve të reja anëtare të BE është një sfidë. Vendet e reja sjellin trashëgimi natyrore shtesë në BE, duke përfshirë dhe peizazhet e pasura kulturore. Efekti pozitiv i zgjerimit të BE-së mund të shoqërohet me efekte anësore të padëshiruara ndaj vlerave natyrore. Rrugët e reja tregtare, zgjerimi i infrastrukturës, praktikatat intensive bujqësore, mund të ndikojnë në ekosistemet natyrore me një sërë kërcënimesh dhe presionesh. Këto efekte negative shumëfishojnë ndikimet ekzistuese njerëzore që prekin zonat natyrore tashmë nën kërcënim ose të humbura në mënyrë të pariparueshme.

Për të shmangur humbjet e pakthyeshme, përgjatë procesit të anëtarësimit në Bashkimin Evropian, vendet kandidatë, si Shqipëria, duhet të transpozojnë dispozitat e Direktivave të Shpendëve dhe Habitaveve në legjislacionin e tyre kombëtar dhe të përgatisin kushtet për vendosjen e Natura 2000 në territorin e tyre deri në datën e pranimit. Ky proces harmonizimi përfaqëson hapin paraprak për zbatimin e Natura 2000 në të gjitha Shtetet Anëtare të BE-së. Ai përfshin plotësimin dhe dërgimin e

një liste të zonave të propozuara me rëndësi komunitare (pSCI) pranë Komisionit Evropian dhe verifikimin e tyre gjatë një procesi diskutimi me bazë rajonet biogeografike.

Për të evituar humbjet e pakthyeshme të biodiversitetit dhe komplikimet e paparashikuara, zbatimi i rrjetit Natura 2000 duhet të jetë skrupuloz dhe i planifikuar siç duhet që në fazën më të hershme të mundshme. Në të kaluarën, vendime jo të mençura dhe jo të rregullta shpesh kanë çuar në konflikte serioze ose, ndonjëherë, në pasoja të paimagjinueshme për trashëgiminë natyrore. Mungesa e informacionit mbështetës mbi zhvillimin e rrjetit Natura 2000 apo shpjegimi i mangët mbi implikimet e Direktivave të Habitave dhe Shpendëve kanë shkaktuar keqkuptime si në nivel lokal ashtu edhe në atë kombëtar.

Në shumë raste, qeveritë kombëtare janë paraqitur para Gjykatës Evropiane të Drejtësisë (p.sh. Danimarka, Finlanda, Franca, Gjermania, Greqia, Holanda) për të sqaruar bllokimet dhe vonesat në zhvillimin e rrjetit Natura 2000. Gjithashtu, qeveritë e shumë Shteteve Anëtare të BE-së historikisht kanë nënvlerësuar rëndësinë kyçe të mbledhjes së të dhënave shkencore me anë të qasjeve multi-disiplinare. Vite më parë, kishte edhe një farë neglizhence për të përfshirë organizmat jo-institucionale (p.sh. OJQ-të) në procesin e përzgjedhjes së zonave. Përfshirja dhe pjesëmarrja e publikut ishte edhe më e kufizuar në disa vende të largëta të Evropës Qendrore dhe Lindore për shkak të trashëgimive të lidhura me historinë, si centralizimi i lartë i sistemeve të mëparshme qeveritare (p.sh. modelet sovjetike).

Nisur nga ky realitet i pakënaqshëm, vitet e fundit vendet e BE-së filluan ta përmbysin këtë prirje duke sjellë një tendencë në rritje për të bashkuar aktorë të ndryshëm në procesin e vendim-marrjes për përcaktimin e zonave Natura 2000. Pavarësisht se direktivat lidhur me Natura 2000 nuk pretendojnë në mënyrë eksplicite pjesëmarrjen e publikut, qasjet multi-aktorësh kanë marrë gjithnjë e më shumë vull në BE (Strategjia e Biodiversitetit të BE-së, Komisioni i Komuniteteve Evropiane 2005). Fakti që sot Evropa zotëron rrjetin më të gjerë të zonave të mbrojtura në botë, që mbulon më shumë se 18% të territorit të saj, është mbështetur padyshim nga ky përmirësim institucional dhe tekniko-shkencor.

Vendet kandidatë për në BE tani mund të përfitojnë nga ekspertiza e akumuluar nga vendet e tjera anëtare që kanë kaluar fazat e para të zbatimit të Natura 2000. Që nga koha e miratimit të parë të rrjetit Natura 2000, zbatimi i politikës së ruajtjes së natyrës është bërë gjithnjë e më kërkuar. Përfshirja e grupit më të gjerë të mundshëm të aktorëve (organizatave joqeveritare, anëtarëve të komunitetit etj.), veçanërisht në nivel lokal, është e një rëndësie vendimtare. Trajnimet profesionale për ekspertët vendas janë një instrument thelbësor për të ndihmuar procesin e themelimit të rrjetit Natura 2000.

2.2 Qasja inovative bazuar në ekosistem

2.2.1 Përse një qasje inovative

Edhe pse aspektet ekonomike, sociale dhe kulturore përgjithësisht nuk konsiderohen kur përzgjidhet një zonë Natura 2000 (normalisht është një vendim i bazuar në shkencë sipas Nenit. 4.1 të Direktivës së Habitave), kjo qasje në përcaktimin e kufijve të zonës synon një përputhje me dispozitat e Nenit. 2.3.2 "Masat e marra në bazë të kësaj Direktive duhet të marrin parasysh kërkesat ekonomike, sociale

dhe kulturore dhe karakteristikat rajonale dhe lokale", të cilat portretizojnë më mirë kontekstin specifik të vendit.

Rrjeti Natura 2000, ka një farë fleksibiliteti ndaj aktiviteteve të lejuara brenda SCI-ve dhe SPA-ve. Ndryshe nga standardet e përbashkëta ligjore të sistemeve kombëtare të zonave të mbrojtura (si p.sh. Parqet Kombëtare, Peizazhet e Mbrojtura, Rezervat Natyrore, Monumentet Natyrore, etj.), të cilat zakonisht përfshijnë kufizime fikse që synojnë në përgjithësi mbrojtjen e të gjithë zonës, në zonat Natura 2000 aktivitetet njerëzore dhe proceset jo-natyrore lejohen nëse nuk rrezikojnë llojet dhe speciet e habitatit të listuar në anekset e direktivave.

Sigurisht, ekziston nevoja e vlerësimit sipas rasteve për të verifikuar llojin dhe intensitetin e veprimtarive aktuale dhe potenciale që mund të shkaktojnë shqetësim për zonën (zakonisht të përcaktuara ligjërisht në procedurën e quajtur Vlerësimi i Përshtatshëm sipas Art. 6.3) por vizioni i Natura 2000 për të konsideruar urat midis natyrës dhe njerëzve si një vlerë e shtuar për mbrojtjen e biodiversitetit është gjithashtu i rëndësishëm. Njerëzit nuk duhet të shihen vetëm si "bartësit kryesorë të kërcënimit". Një integrim i objektivave të ruajtjes së biodiversitetit me objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm po konsiderohet gjithnjë e më shumë në nivelin e BE-së gjatë viteve të fundit.

Qasja e propozuar bazohet në bindjen e fortë se objektivat e ruajtjes së natyrës mund të arrihen më lehtë kur të krijohen marrëdhënie të forta midis mbrojtjes së natyrës dhe aspekteve socio-ekonomike. Procesi i përgjithshëm, përgjatë të cilit trajtohen aktivitetet pjesëmarrëse me palët e interesuara lokale, është i orientuar në mënyrë eksplicite në "atë që njerëzit mund të përfitojnë nga natyra" dhe jo "atë që nuk mund të bëjnë në natyrë", një strategji shumë më efektive për arritjen e qëllimeve afatgjata të ruajtjes së biodiversitetit të BE-së. Mbi këtë bazë, modeli është zhvilluar me një qasje poshtë-lart të fuqizuar nga pjesëmarrja e madhe e palëve të interesuara lokale (institucionet publike, agjencitë lokale, përdoruesit e burimeve natyrore, peshkatarët, fermerët, barinjtë, fshatarët, etj.).

Në të kaluarën, kufizimet e qasjeve tradicionale për përballimin e sfidave të përcaktimit të zonave Natura 2000 kanë shkaktuar komplikime të jashtëzakonshme. Konfliktet e palëve të interesuara përgjithësisht lindin nga interesat konkurruese që veprojnë rreth një zone natyrore të caktuar dhe shpesh shkaktohen nga metodat e planifikimit nga lartë-poshtë që shpërfillin nevojat e komunitetit lokal dhe të palëve të interesuara. Kjo thekson nevojën për një qasje me pjesëmarrje edhe për krijimin e rrjetit Natura 2000.

Rëndësia e një procesi pjesëmarrës që lehtëson përfshirjen, konsensusin, negocimin dhe bashkëpunimin e palëve të interesuara është vazhdimisht e theksuar gjatë zbatimit të kësaj qasjeje. Ambicia e qartë e modelit është të ofrojë një udhëzues referimi për mbështetjen e nismave të përcaktimit të zonave Natura 2000 në Shqipëri.

2.2.2 Qasje inovative bazuar në ekosistem

Për të garantuar përcaktimin optimal të zonave të rrjetit Natura 2000 dhe planifikimin e strategjive të menaxhimit për mbrojtjen afatgjatë të biodiversitetit propozohet kjo qasje gjithëpërfshirëse me pjesëmarrje që merr në konsideratë përfitimet e shumta prej natyrës, dhe interesat dhe opinionet e

një game më të gjerë të palëve të interesuara. Qasja e propozuar vë një theks gjithnjë e më të madh në analizën dhe hartografimin e vlerave natyrore, identifikimin e konflikteve të mundshme midis palëve të interesuara dhe identifikimin e rëndësisë dhe vlerës së caktuar të përfitimeve të lidhura me biodiversitetin nga shumë aktorë, si mjete të fuqishme për përdorim në një proces me pjesëmarrje të planifikimit të peizazhit.

Qasja e propozuar e bazuar në ekosistem përfshin 5 grupe aktiviteteve si më poshtë:

I. Vlerësime dhe hulumtime paraprake

1.1 Identifikimi i një grupi të aktorëve të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë

Një inventar i palëve të interesuara potenciale duhet të gjenerohet mbi një bazë të gjerë të grupeve lokale të interesit (vendimmarrësit, personeli administrativ përkatës, përfaqësuesit e komunitetit lokal, etj.) dhe sektorët socio-ekonomikë (barinjtë, agjencitë e turizmit, peshkatarët, etj.). Të dhënat nga projektet dhe nismat e mëparshme dhe informacionet e ndjeshme mbi palët e interesuara duhet të agregohen dhe të kontrollohen gjatë workshop-eve pjesëmarrëse 1-ditore. Palët e interesuara dhe analizat e problemeve duhet të kryhen për të identifikuar grupet dhe/ose institucionet që kanë një marrëdhënie direkt ose indirekte me zonën e propozuar Natura 2000.

1.2 Mbledhja e literaturës dhe të dhënave në terren

Një koleksion i plotë i të dhënave shkencore mbi biodiversitetin e zonës duhet të kryhet nëpërmjet analizës së literaturës shkencore ekzistuese përkatëse, raporteve të projekteve dhe të dhënave rreth zonës së studimit të mbledhura gjatë aktiviteteve të mëparshme të projekteve të ndryshme, duke përfshirë të dhënat e ruajtura në bazat e të dhënave BioNNA dhe WIMS. Eksperti i biodiversitetit duhet të caktojë habitatet dhe speciet bimore dhe shtazore në përputhje me ekspertizën e saj/tij. Të dhënat e mbledhura për çdo habitat dhe specie duhet të përfaqësohen në një format GIS që tregon mbulimin/shpërndarjen e habitateve dhe specieve. Informacione të tjera të rëndësishme mund të mblidhen gjatë takimeve specifike me personelin e administratave lokale të zonave të mbrojtura dhe nga projekte të tjera që punojnë në zonë.

II. Mbledhja e të dhënave në terren mbi vlerat natyrore dhe faktorët e kërcënimit dhe presionit

Eksperti i biodiversitetit duhet të mbledhë informacion mbi speciet e rëndësishme bimore dhe shtazore, komunitetet bimore dhe llojet e habitateve, si dhe të mbledhë prova mbi presionet dhe kërcënimet. Çdo aktivitet në terren duhet të kryhet në bashkëpunim të fortë me personelin lokal të administratës së zonave të mbrojtura.

Aktivitetet e mbledhjes së të dhënave do të kontribuojnë në hartografimin e vlerave natyrore dhe analizën e saktë mbi biodiversitetin e zonës. Këto të dhëna do të ndihmojnë gjithashtu në kuptimin e përfitimeve të perceptuara dhe vlerësimin e konflikteve të mundshme midis ruajtjes së natyrës dhe palëve të interesuara lokale. Studimi do të synojë identifikimin dhe përcaktimin e vlerave natyrore dhe përfitimeve të shumta që zona e studimit u jep palëve të interesuara lokale, duke vlerësuar problemet kryesore dhe sektorët/palët e interesuara në konflikte, në mënyrë që të mbështesin procesin e planifikimit me pjesëmarrje të zonë Natura 2000, në veçanti përcaktimin e kufijve të saj.

III. Zhvillimi i një baze të dhënash të integruar

Si rezultat i të dhënave të marra nga literatura dhe studimet e mëparshme si dhe nga vërtetimet në terren, do të ndërtohet një inventar i integruar i të dhënave mbi vlerat natyrore dhe kërcënimet dhe presionet ndaj tyre. Të gjitha të dhënat e grumbulluara do të jenë të gjeo-referencuara dhe të diskutuara me palët e interesuara. Bazuar në të dhënat e grumbulluara do të përgatiten listat e referencës me tipet e habitateve dhe llojet nga Direktivat e Shpendëve dhe Habitave që janë të pranishme në zonë. Të dhënat do të përdoren për të prodhuar hartat e listuara në seksionin e mëposhtëm (harta tematike, harta analitike, etj.).

IV. Interpretimi i të dhënave dhe analiza hapësinore

Të gjitha të dhënat mbi vlerat natyrore dhe presionet e kërcënimit ndaj tyre do të hartografohen dhe interpretohen mbi bazën e konsideratave teorike, qasjeve praktike dhe konsultimeve me palët e interesuara lokale. Rezultatet do të paraqiten nëpërmjet një sërë hartash tematike. Rendi i hartave ndjek logjikën e procesit dhe synon lehtësimin e kuptimit të qasjes metodologjike të aplikuar. Në vijim janë tipet dhe përshkrimet e hartave që do të përgatiten:

Hartat bazë

1. Kufiri i zonës së projektit - Harta që tregon kufirin e përgjithshëm të zonës së studimit (kjo mund të jetë më e gjerë se zona e propozuar)
2. Zonat ekzistuese të mbrojtura – Harta që tregon kufijtë dhe kategorinë e menaxhimit të zonave ekzistuese të mbrojtura brenda zonës së studimit
3. Rrejtë kuadratik - Kjo hartë shfaq rrjetën kuadratikë që do të përdoret për të analizuar vlerat, burimet natyrore të zonës, dhe intensitetin e rrezikut për bimësinë, bimët dhe speciet shtazore. Rrjeti kuadratik është pjesë e rrjetit origjinal kuadratikë përgatitur nga Agjencia Evropiane e Mjedisit. Rrjeti është pjesë e sistemeve gjeografike sipas Direktivës INSPIRE. Rrjeti vjen në poligone kuadratikë me brinjë 1, 10 dhe 100 km. Për analizën e zonave Natura 2000 në Shqipëri do të përdoret rrjeti prej 1 km, i përshtatur me kufijtë e zonës së projektit.
4. Mbulesa e tokës - Kjo hartë shfaq mbulesën e tokës sipas përdorimit dhe vegjetacionit duke përdorur klasifikimin e sistemit CORINE, niveli i tretë.

Vlerat natyrore

5. Harta e vegjetacionit – Kjo hartë tregon llojet e bimësisë brenda zonës së studimit siç identifikohet nga literatura dhe mbledhja e të dhënave të depozituara.
6. Vlera e vegjetacionit – Kjo hartë shfaq vlerën e vegjetacionit në një rezolucion prej 1 km² (rrjeti kuadratik)
7. Harta e llojeve të rëndësishme bimore – Kjo hartë tregon praninë (pikën) e llojeve të rëndësishme bimore (të rrezikuara, endemike, të renditura në direktivat e BE-së) brenda zonës së studimit.
8. Vlera e llojeve bimore - Kjo hartë shfaq vlerën e secilit kuadrat 1 km² në bazë të numrit të vërtetimeve të regjistruara brenda çdo qelize të rrjetit kuadratik.
9. Harta e habitateve – Kjo hartë do të tregojë mbulimin e habitateve me interes të ruajtjes së komunitetit (Direktiva e Habitatit) që ndodhin brenda zonës së studimit.

10. Vlera e habitateve – Kjo hartë tregon proporcionin e llojeve të habitatit në çdo qelizë të rrjetit kuadratik.
11. Harta e llojeve të rëndësishme shtazore - Kjo hartë tregon praninë (pikën) e llojeve të rëndësishme shtazore (të rrezikuara, endemike, të renditura në direktivat e BE-së) brenda zonës së studimit.
12. Vlera e llojeve shtazore – Kjo hartë shfaq vlerën e secilit kuadrat 1 km² në bazë të numrit të vrojttimeve të regjistruara brenda çdo qelize të rrjetit kuadratik.

Vlerat kulturore

13. Harta e vlerave kulturore - Kjo hartë tregon praninë (pikën, poligonin) e vlerave të rëndësishme historike, shpirtërore dhe kulturore (site historike dhe kulturore, duke përfshirë arkeologjinë) brenda zonës së studimit.
14. Vlera kulturore e zonës – Kjo hartë tregon proporcionin e vlerave kulturore në çdo qelizë të rrjetit kuadratik.

Presionet dhe kërcënimet

15. Harta e rrjetit rrugor – Kjo hartë tregon të gjitha rrugët e kategorive të ndryshme dhe shtigjet e ecjes brenda zonës së studimit
16. Harta e infrastrukturës turistike - Kjo hartë tregon të gjitha llojet e ndryshme të objekteve dhe hapësirave brenda zonës së studimit që përdoren nga vizitorët (duke përfshirë restorante, hotelet, qendrat e vizitorëve, vendet e kampingut, vendet e piknikut etj.).
17. Ndikimi i rrjetit rrugor – Kjo hartë tregon ndikimin e rrjetit rrugor në zonë vlerësuar në një distancë të caktuar në të dy anët e rrugëve apo shtigjeve.
18. Ndikimi i aktiviteteve turistike – Kjo hartë tregon zonat më së shumti të përdorura për turizëm dhe aktivitete rekreative.
19. Harta e rrezikut të zjarreve – Kjo hartë tregon zonat që preken apo mund të preken nga zjarret sipas të dhënave historike dhe perceptimit të palëve të interesuara.
20. Harta e ndikimit të kullotjes – Kjo hartë tregon zonat që përdoren zakonisht për kullotje, duke përfshirë shtigjet lëvizëse të kafshëve, kasollet dhe pikat e ujit (lerat).

Harta analitike

21. Harta e vlerës natyrore – Kjo hartë tregon zonat më të vlefshme si kombinim i vlerës së bimësisë, proporcionit të habitatit, vlerave të llojeve (bimore dhe shtazore) dhe vlerave kulturore.
22. Harta e kërcënimeve/rreziqeve – Kjo hartë tregon zonat më të rrezikuara si kombinim i të gjitha rreziqeve (efekti i rrugëve, turizmi, zjarret dhe kullotja)
23. Harta e zonave të konfliktit – kjo harta tregon mbivendosjen e zonave më të vlefshme me zona të rrezikshme si një kombinim i dy hartave të mëparshme (21 dhe 22)
24. Kufijtë e propozuar të zonës Natura 2000 – kjo hartë do të tregojë kufijtë e propozuar për sitin Natura 2000 duke marrë parasysh të gjitha analizat e mësipërme.

Për analizimin, sintetizimin dhe vizualizimin e të dhënave kemi përdorur rrjetin kuadratik 1 km², i rekomanduar nga Agjencia Evropiane e Mjedisit për raportimin e rezultateve të rrjetit Natura 2000.

Vlerat dhe rezultatet e përfuara për secilin kuadrat janë normalizuar sipas formulës xi Normal = $(xi - \text{Min}(x))/(\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase.

3 Identifikimi i zonave Natura 2000

3.1 Liqeni i Shkodrës

3.1.1 Analiza e vlerave

Vlera natyrore totale për rajonin e Liqenit të Shkodrës përmbledh gjithë vlerat e analizuara (vlera e mbulesës së tokës, e vegjetacionit, habitateve natyrore dhe e llojeve të kafshëve). Për secilin kuadrat të rjetit kuadratik vlera totale llogaritet si shumatore e gjithë vlerave të përmendura më sipër. Rezultatet finale të vlerës natyrore të normalizuara janë ndarë në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.281605
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.281606 - 0.524382
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – 0.524383 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve tregon se vetëm një pjesë e vogël e territorit të zonës së mbrojtur (14%) vlerësohet si shumë e rëndësishme për ruajtjen e vlerave natyrore ndërkohë që pjesa më e madhe e territorit (59%) paraqitet si pak e rëndësishme për ruajtjen e vlerave natyrore.

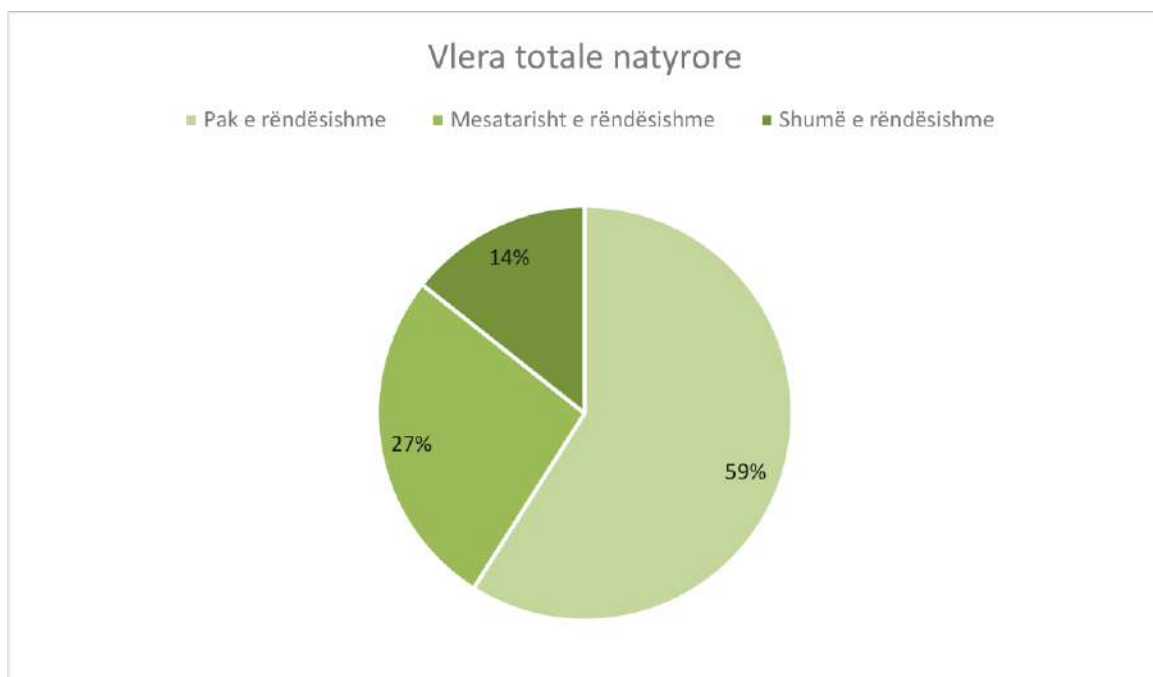

FIGURA 1. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË VLERËSIMIT TË VLERËS NATYRORE

Është me interes të vërejmë se zonat e klasifikuara si shumë të rëndësishme, janë më të gjera se sipërfaqja e zonës qendrore të parkut natyror Liqeni i Shkodrës, çka do të thotë se zoonimi i parkut ka lënë jashtë zonës qendrore zona më rëndësi për ruajtjen e vlerave natyrore të kësaj zone të mbrojtur (shiko hartën e zonimit).

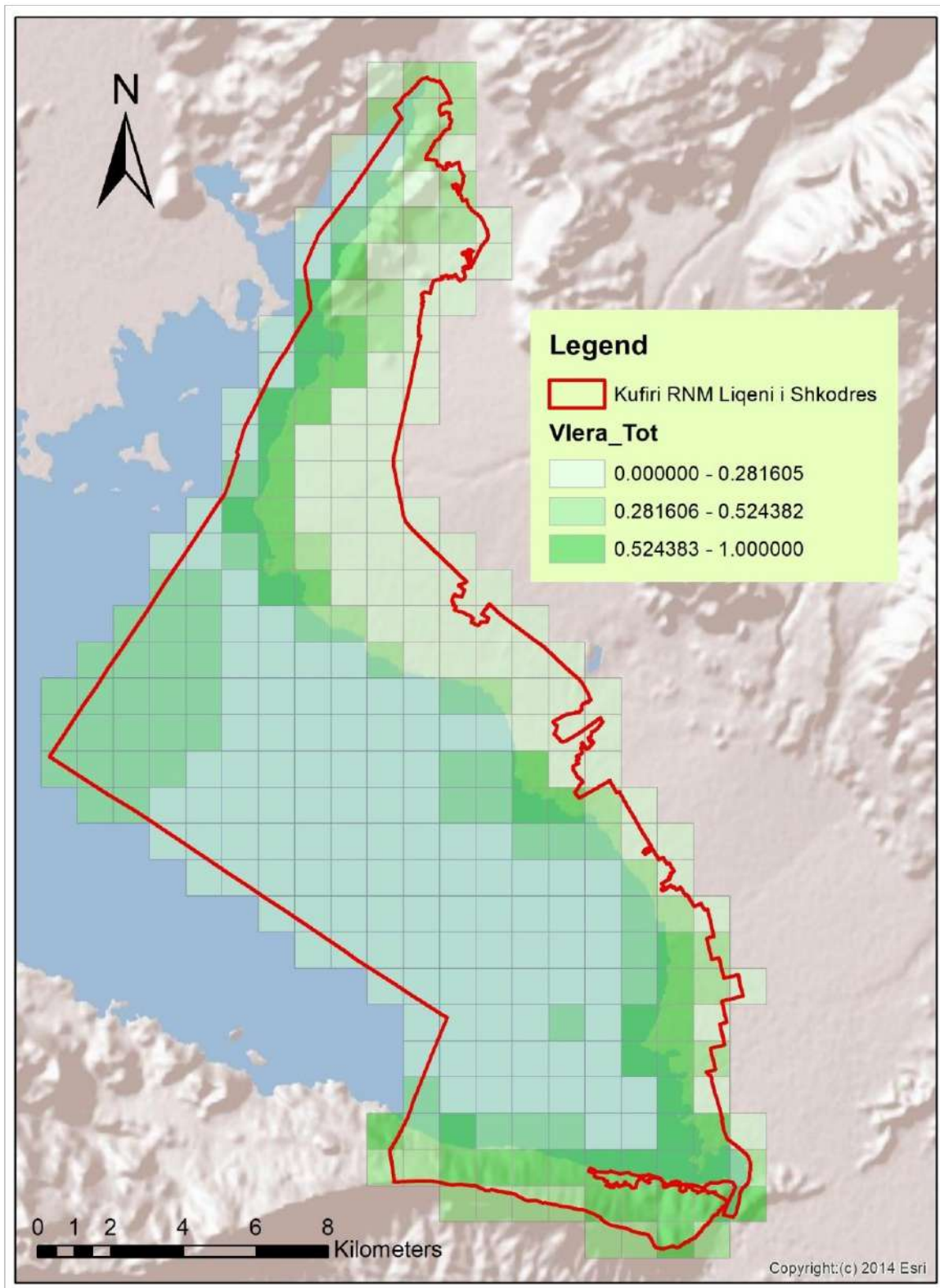

FIGURA 2. HARTA E VLERËS TOTALE NATYRORE

3.1.2 Analiza e kërcënimeve

Harta totale e kërcënimeve tregon në mënyrë të përmblëdhur të gjitha zonat që ndikohen nga aktivitetet e ndryshme që zhvillohen brenda parkut. Për përgatitjen e kësaj harte secilin nga kërcënimet (infrastruktura rrugore, peshkimi, kullotja, zjarret dhe turizmi) e kemi vlerësuar si të pranishëm (1) ose jo të pranishëm (0) për çdo kuadrat të rrjetit kuadrantik. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rrezikuar – Vlerat 0.0000 - 0.312476
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rrezikuar – Vlerat 0.312477 - 0.611261
- Klasa 3 – Shumë e Rrezikuar – Vlerat 0.611262 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve vërehet se pjesa më e madhe e territorit të parkut është pak (39%) ose mesatarisht (52%) e rrezikuar nga kërcënimet që janë marrë në konsideratë për këtë analizë. Ndërkohë që vetëm 9% e territorit të zonës së mbrojtur është klasifikuar si shumë e rrezikuar.

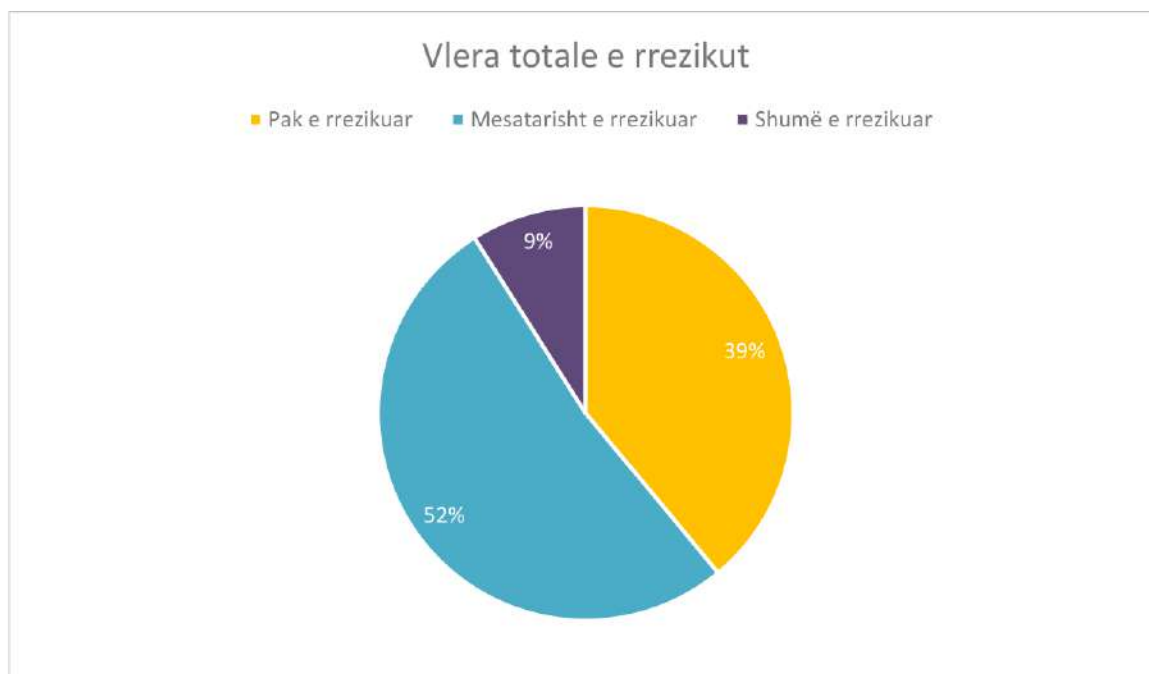

FIGURA 3. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË RREZIKUT

Pjesa më e madhe e zonave të klasifikuara si “Shumë të rrezikuara” ndodhen në pjesën jugore të parkut, përgjatë rrugës për në Shirokë e Zogaj, ku janë përqendruar edhe aktivitetet kryesore turistike e të peshkimit. Njëkohësisht, disa zona shumë të rrezikuara janë edhe në pjesën qendrore të bregut lindor të liqenit ku mbizotëron kullotja e livadheve breg-lumore dhe peshkimi.

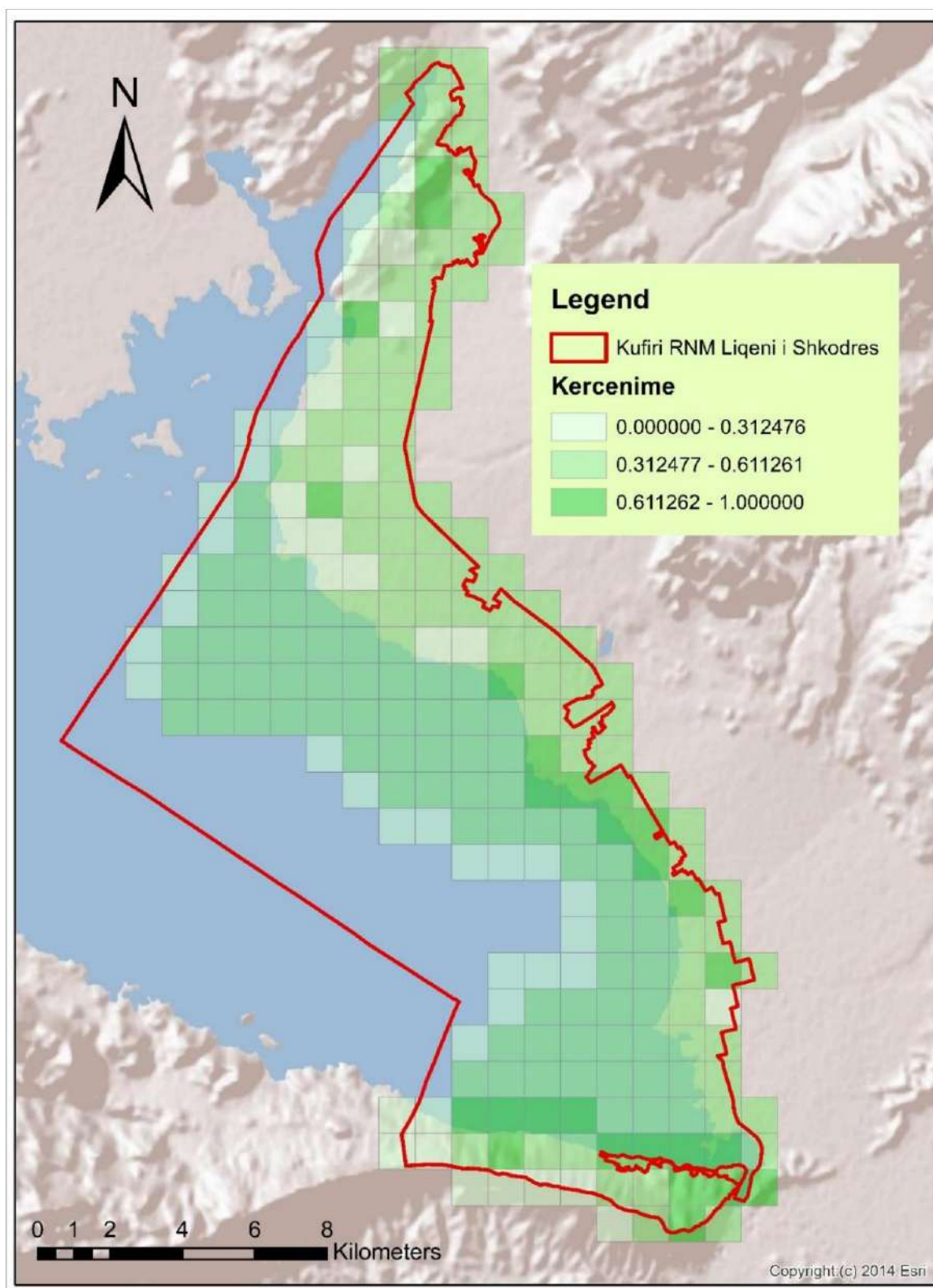

FIGURA 4. HARTA E VLERËS SË KËRCËNIMEVE

3.1.3 Zonat e propozuara Natura 2000

Kombinimi i hartës totale të vlerave me hartën totale të rrezikut evidenton zonat me vlera të larta natyrore të cilat nuk kërcënohen nga aktivitetet ekonomike të banorëve që përdorin burimet natyrore. Rezultati i përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës llogaritet si diferencë midis vlerës totale natyrore dhe vlerës së kërcënimeve. Në rastin e Liqenit të Shkodrës rezultatet janë ndarë në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Përshtatshme – Vlerat 0.000000 - 0.258068
- Klasa 2 – Mesatarisht e Përshtatshme – Vlerat 0.258069 - 0.485319
- Klasa 3 – Shumë e Përshtatshme – Vlerat 0.485320 - 1.000000

Analiza e rezultateve tregon se rreth dy të pestat (39%) e territorit të zonës së mbrojtur janë shumë të përshtatshme për ruajtjen e vlerave natyrore pasi përfshin territore me vlera natyrore që janë pak të rrezikuara nga aktivitetet apo përdorimet njerëzore. Ndërkohë që edhe një e pesta e territorit (21%), klasifikuar si mesatarisht e përshtatshme, mund të përdoret për ruajtjen e natyrës duke menaxhuar e kontrolluar me kujdes aktivitetet dhe përdorimet e burimeve natyrore që ndodhin brenda saj. Nga ana tjetër, 40% e territorit është klasifikuar si pak e përshtatshme për ruajtjen e natyrës, për shkak të vlerave të munguara natyrore dhe/ose kërcënimit serioz nga aktivitetet njerëzore.

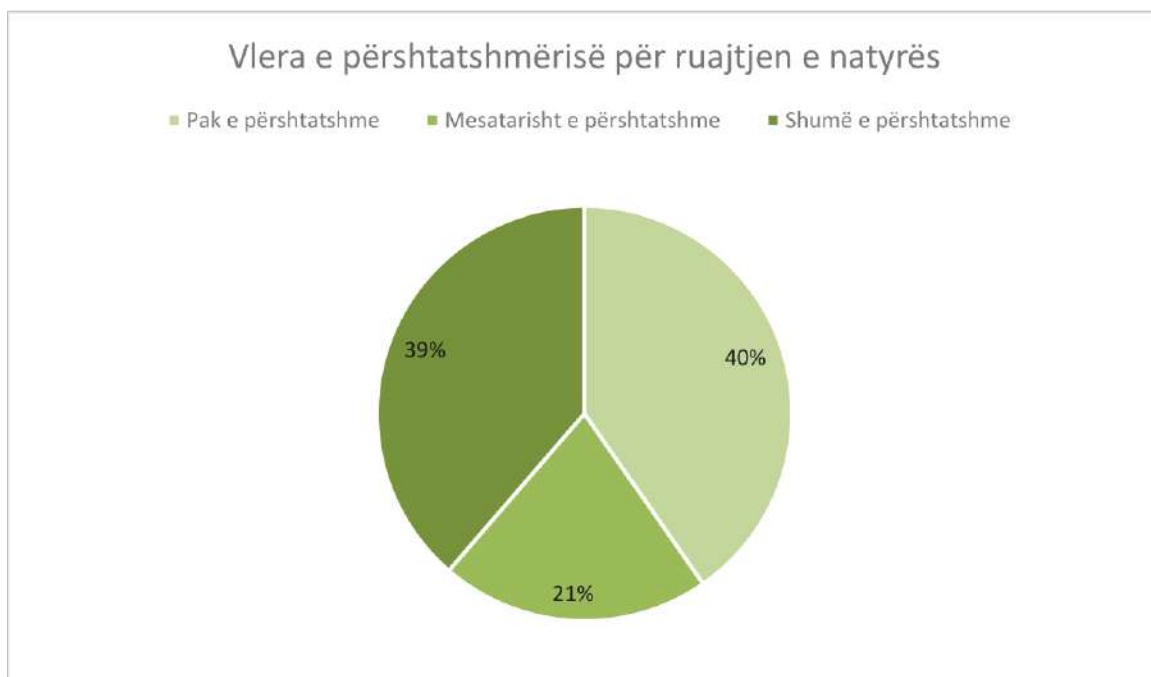

FIGURA 5. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS

Bazuar në rezultatet e analizës së mësipërme, për zonën e liqenit të Shkodrës do të propozojmë tre apo katër zonat të veçanta për tu shpallur si pjesë e rrjetit Natura 2000. Zona e parë dhe më e madhe në sipërfaqe, përfshin pjesën qendrore dhe veriperëndimore të Liqenit të Shkodrës. Kjo zonë përfshin mjedise të përshtatshme për ruajtjen e shumë llojeve të peshqve dhe të shpendëve ujorë e si e tillë do të propozohet edhe si SPA (Direktiva e Shpendëve) edhe si SCI (Direktiva e Habitaveve). Zona e propozuar ka një sipërfaqe të përafërt prej 6,942 ha.

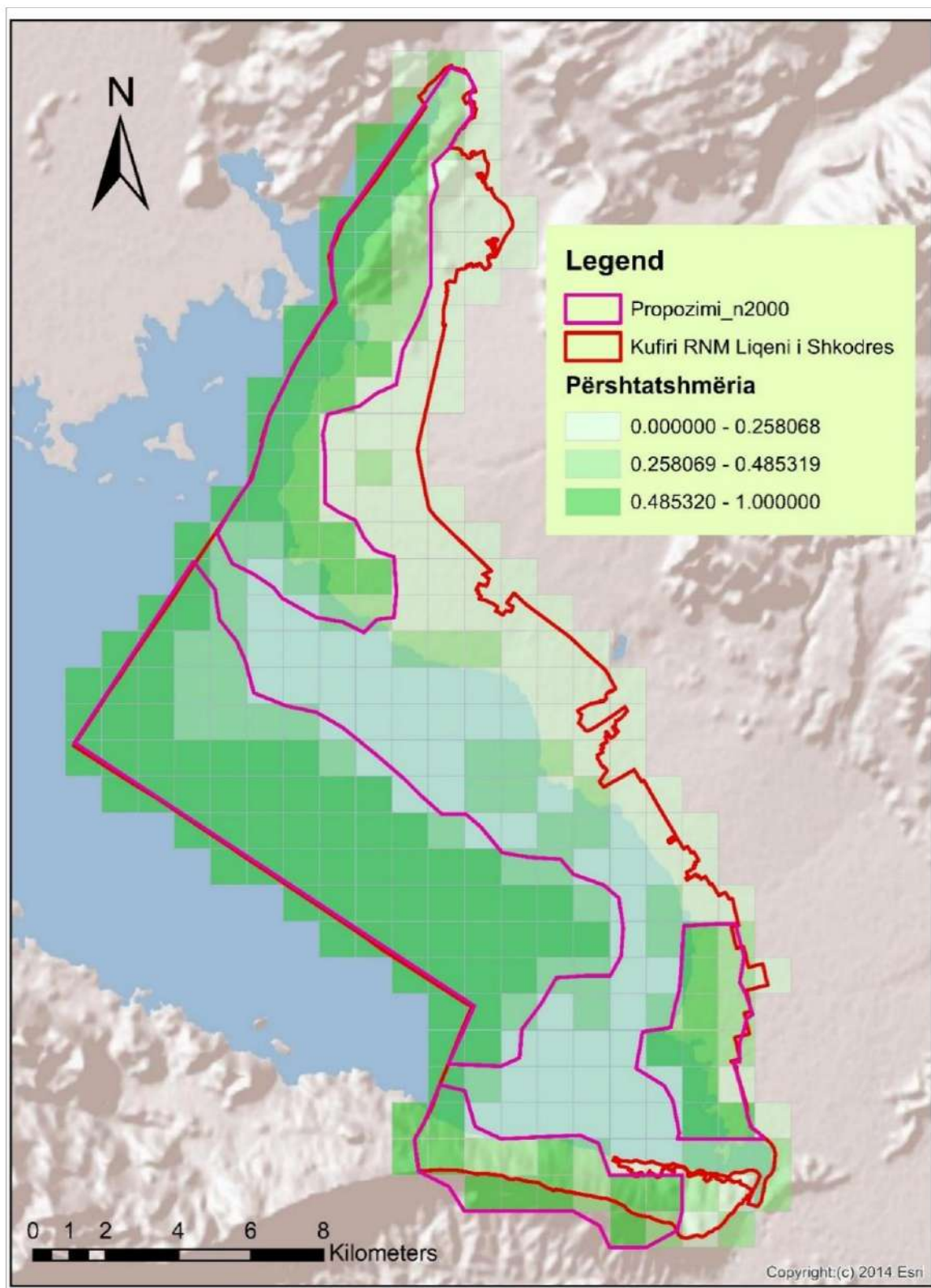

FIGURA 6. HARTA E PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS DHE KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONAT NATURA 2000

Zona e dytë përfshin habitatet breg-lumore në pjesën veriore të liqenit, ku përfshihen disa habitate të rëndësishme komunitare, të cilat veç të tjerash janë të rëndësishme edhe për shumimin e disa llojeve të peshqve të zonës. Zona e propozuar ka një sipërfaqe të përafërt prej 3,677 ha. Zona e tretë përfshin livadhet dhe habitate breg-lumore në pjesën juglindore të liqenit, pranë qytetit të Shkodrës, të cilat gjithashtu janë të rëndësishme si për disa lloje peshqish ashtu edhe për shpendët ujorë që popullojnë liqenin. Sipërfaqja e kësaj zone të propozuar është 1,225 ha.

Zona e katërt shtrihet kryesisht përgjatë Malit të Taraboshit dhe përfshin habitate të veçanta kullosore e shkëmbore të listuar në anekset e Direktivës së Habitaveve. Kjo zonë mund të përfshijë edhe një pjesë të bregut të liqenit pranë fshatit Zogaj, e cila paraqet vlera të larta natyrore. Sipërfaqja e përafërt e kësaj zone është 1,543 ha.

Me interes është edhe harta e zonave të konfliktit, e cila tregon zonat që kanë vlera të larta natyrore por që kërcënohen seriozisht nga aktivitetet dhe përdorimet njerëzore. Identifikimi i zonave të konfliktit është bërë duke krahasuar rezultatet e vlerës natyrore me rezultatet e kërcënimeve, sipas përcaktimeve të tabelës së mëposhtme.

TABELA 1. IDENTIFIKIMI I ZONAVE TË KONFLIKTIT

Vlera natyrore	Kërcënimet	Konflikti	Numri i kuadrateve	% territorit
Shumë e lartë	Shumë e rrezikuar	I lartë	14	5%
Shumë e lartë	Mesatarisht e rrezikuar	I lartë	18	6%
Shumë e lartë	Pak e rrezikuar	I Ulët	11	4%
Mesatare	Shumë e rrezikuar	I Lartë	10	3%
Mesatare	Mesatarisht e rrezikuar	Mesatar	38	13%
Mesatare	Pak e rrezikuar	I Ulët	32	11%
E Ulët	Shumë e rrezikuar	I Ulët	3	1%
E Ulët	Mesatarisht e rrezikuar	I Ulët	100	33%
E Ulët	Pak e rrezikuar	I Ulët	74	25%

Normalisht që në shumicën e territorit të zonës së mbrojtur (73%) nuk ka konflikte midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe aktiviteteve apo përdorimeve njerëzore të këtyre vlerave. Vetëm 14% e territorit është klasifikuar si zona ku mund të ketë konflikte serioze midis ruajtjes dhe përdorimit të burimeve natyrore. Sidoqoftë, nisur nga lloji dhe natyra e aktiviteteve apo kërcënimeve të analizuar, vlerësojmë që një angazhim i kujdesshëm dhe kontroll më i mirë i territorit nga administrata e zonave të mbrojtura si dhe një ndërgjegjësim më i mirë i banorëve për vlerat e rëndësishme të zonës do të kontribuonte ndjeshëm në uljen e konflikteve dhe garantimin e ruajtjes së vlerave natyrore.

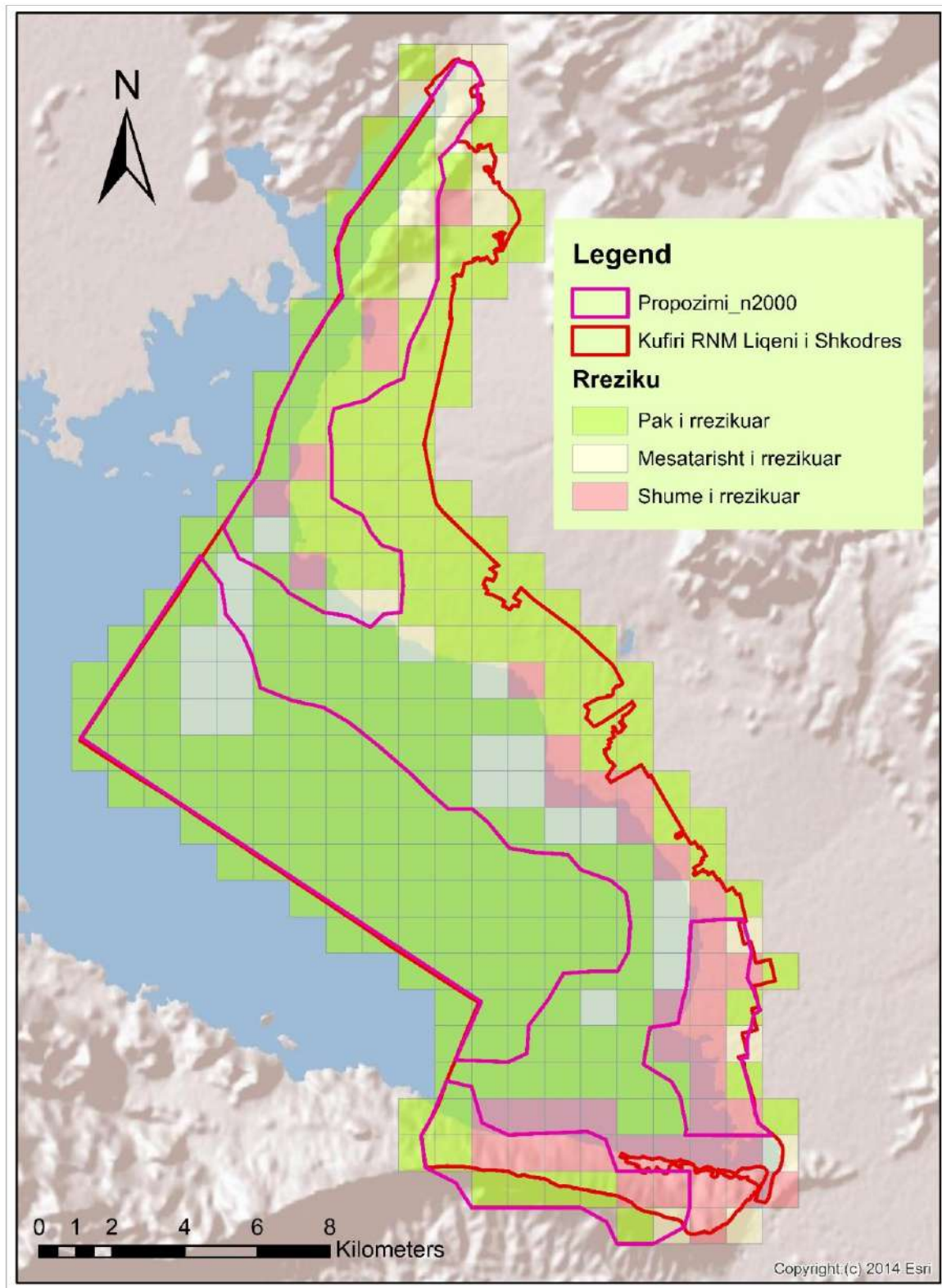

FIGURA 7. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000 ME ZONAT E KONFLIKTIT

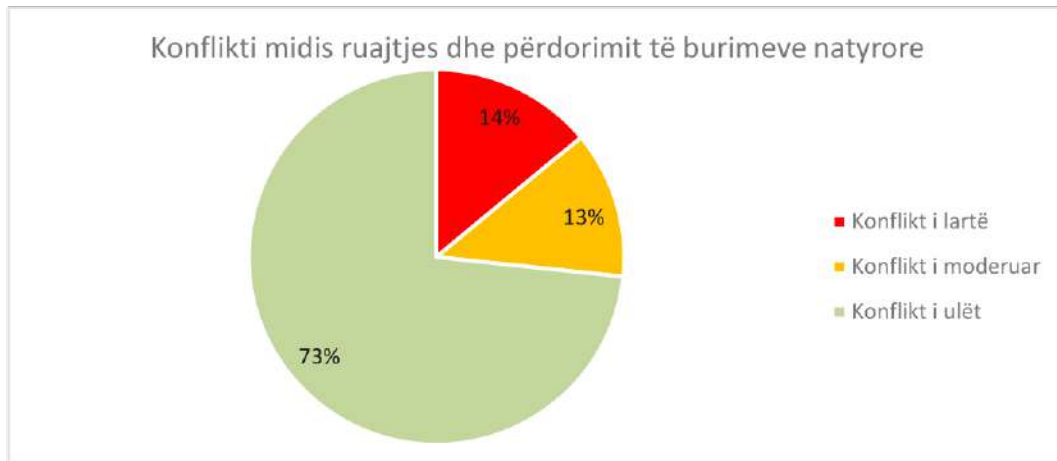

FIGURA 8. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË KONFLIKTIT

Nga katër zonat e propozuara për tu përfshirë në rrjetin Natura 2000, zona e tretë dhe e katërt kanë më shumë sipërfaqe ku konflikti midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe përdorimit të tyre nga komunitetet lokale është i lartë. Megjithatë, nëse do të përjashtonim këto zona nga sipërfaqja e propozuar për Natura 2000, do të humbasim mundësinë e ruajtjes së disa habitateve shumë specifike e të rëndësishëm (habitata breg-lumore e malore) që përdoren nga një numër i madh e i larmishëm kafshësh të egra.

Në këtë kuadër është e domosdoshme të punohet për zbutjen e konflikteve midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe përdorimit të tyre nga banorët. Menaxhimi i zonës Natura 2000 do të kërkonte një bashkëpunim më të ngushtë me palët e interesuara dhe specifikisht me përdoruesit e burimeve natyrore në zonë për të minimizuar ndikimin e aktiviteteve të tyre mbi vlerat natyrore të zonës duke garantuar statusin e favorshëm të ruajtjes për llojet dhe habitatet e rëndësishme. Pikërisht ky do të jetë një nga qëllimet kryesore të takimit të dytë me palët e interesuara në zonë.

3.2 Parku Kombëtar Shebenik

3.2.1 Vlera natyrore

Vlera natyrore totale për Parkun Kombëtar Shebenik përmblendh gjithë vlerat e analizuar (vlera e mbulesës së tokës, e vegjetacionit, habitateve natyrore dhe e llojeve të bimëve dhe kafshëve). Për secilin kuadrat të rrjetit kuadrat vlera totale llogaritet si shumatore e gjithë vlerave të përmendura më sipër. Rezultatet finale të vlerës natyrore të normalizuara janë ndarë në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.3223
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.3224 - 0.5521
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – 0.5522 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve shfaqet një ndarje pothuajse e barabartë e territorit të parkut në tre klasat e rëndësishme, me një përparësi të lehtë të klasës “Mesatarisht e rëndësishme” ndjekur nga klasa “Shumë e rëndësishme”. Pjesa më e madhe e zonave të klasifikuara si “Pak të rëndësishme” ndodhen në pjesën veriore dhe jug-perëndimore të parkut. Vlerësojmë se për pjesën veriore arsyeja kryesore e

këtij klasifikimi është mungesa e të dhënave për këtë pjesë të re të parkut, e cila është shtuar në vitin 2022.

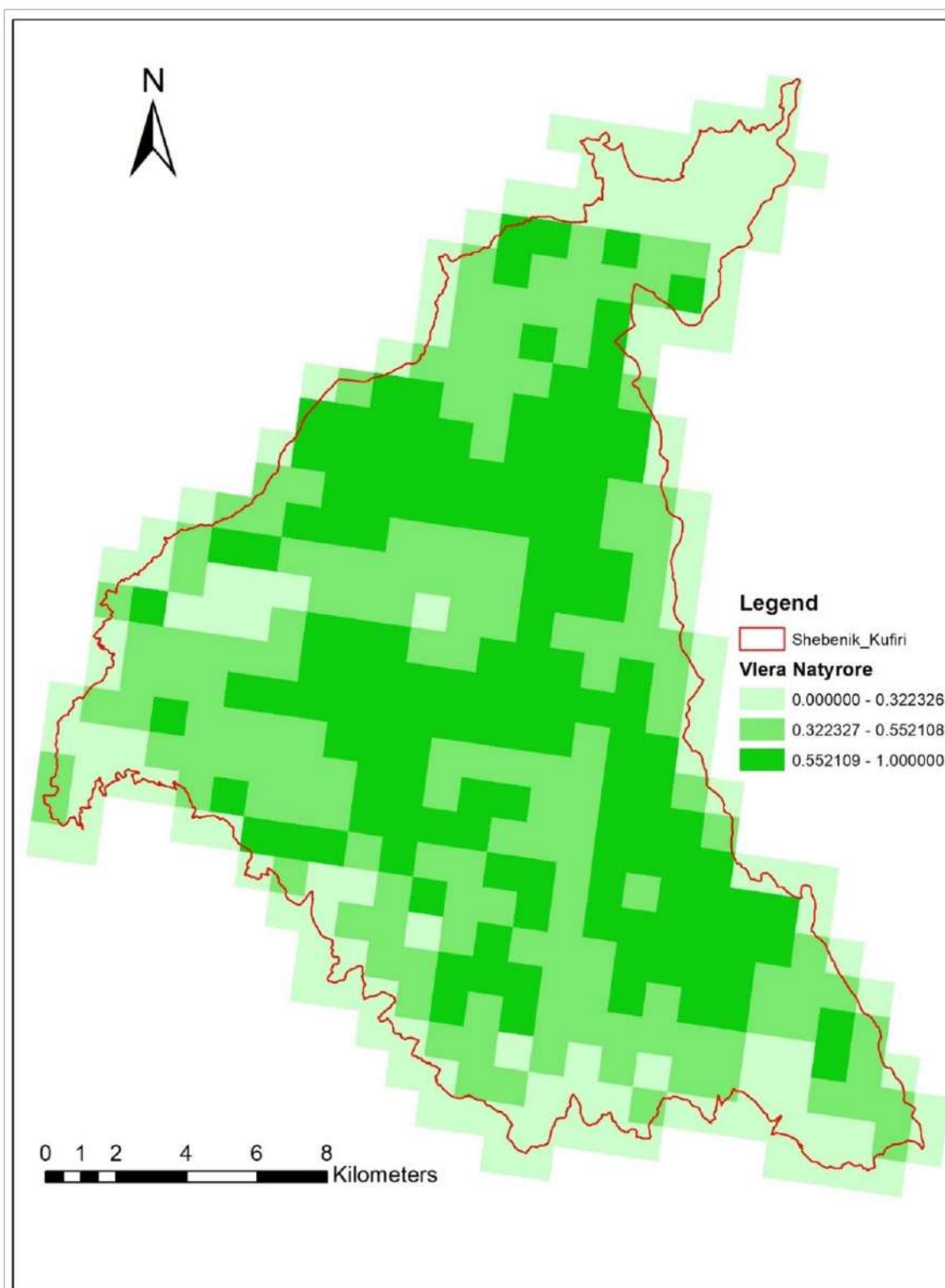

FIGURA 9. HARTA E VLERËS TOTALE NATYRORE

Ndërsa pjesa jug-perëndimore, është zona më pranë qendrave të banuara dhe aktiviteteve social ekonomike të banorëve të zonës, e si rrjedhim dominohet nga terrene të modifikuara e jo tërësisht natyrore. Është me interes të vërejmë se zonat e klasifikuara si të rëndësishme, në përgjithësi, përputhen me Zonën Qendrore të Parkut (shiko hartën e zonimit).

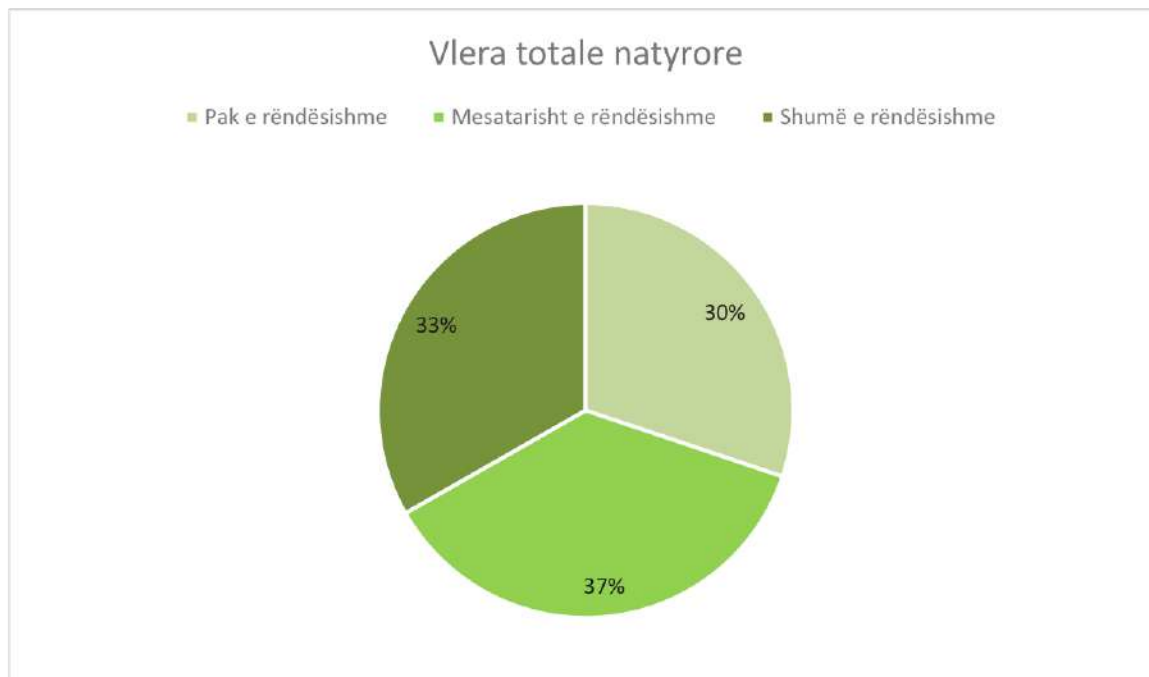

FIGURA 10. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË VLERËSIMIT TË VLERËS NATYRORE

3.2.2 Analiza e kërcënimeve

Harta totale e kërcënimeve tregon në mënyrë të përmblodhur të gjitha zonat që ndikohen nga aktivitetet e ndryshme që zhvillohen brenda parkut. Për përgatitjen e kësaj harte secilit nga kërcënimet i kemi dhënë një koeficient të veçantë që reflekton nivelin e rrezikut që sjell secili prej tyre, si më poshtë:

- Rrjeti rrugor 2
- Bujqësia 2
- Prerja e drurëve 3
- Gjuetia 3
- Kullotat 2
- Minierat 3
- Bimët mjekësore 2
- Aktivitetet turistike 1

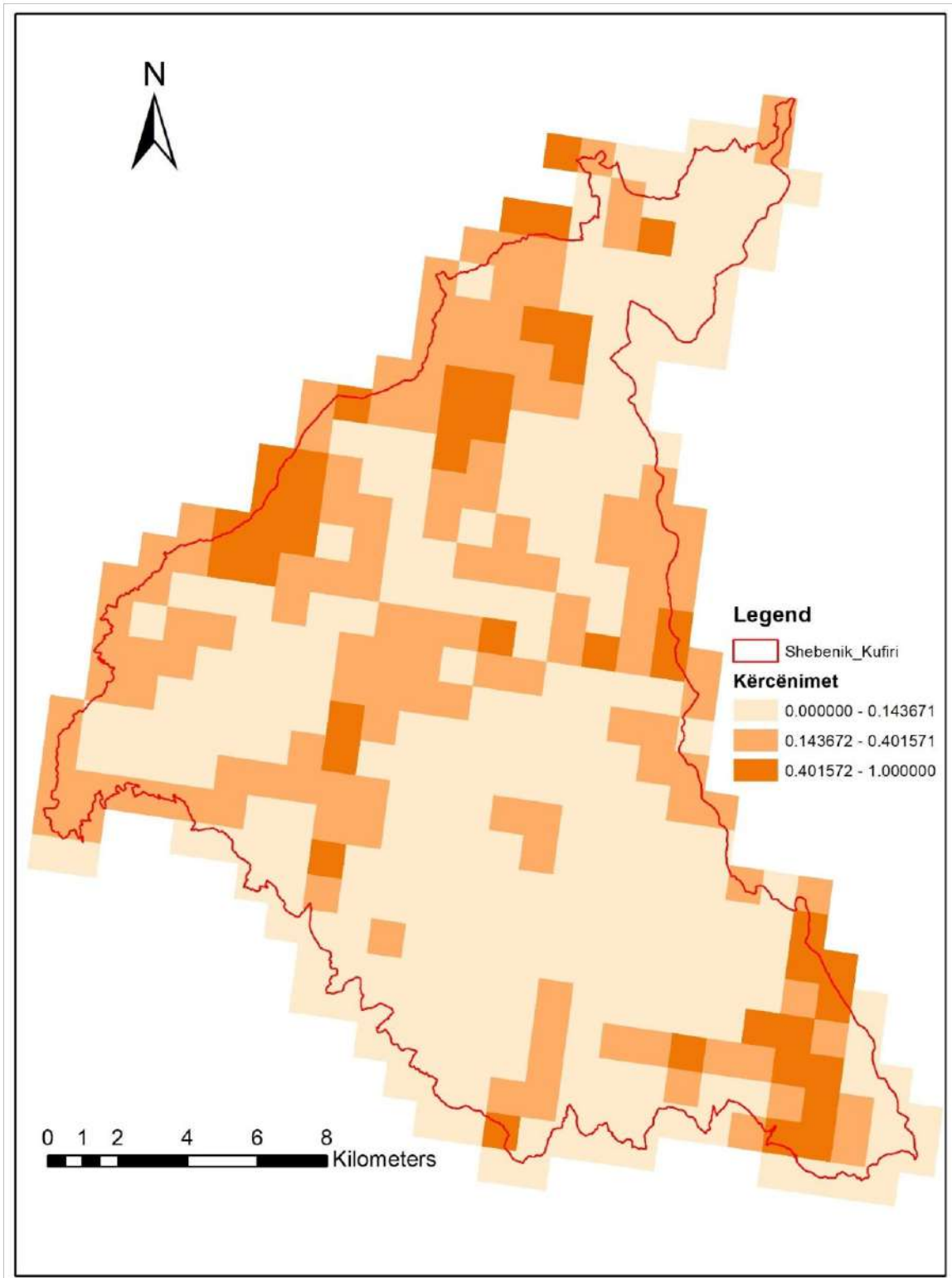

FIGURA 11. HARTA E VLERËS SË KËRCËNIMEVE

Për secilin kërcënim, për çdo kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur vlera e kërcënimit duke shumëzuar koeficientin e kërcënimit me sipërfaqen që zë aktiviteti në fjalë brenda kuadratis. Më pas

të gjitha vlerat e kërcënimeve të ndryshme janë mbledhur për secilin kuadrat. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rrezikuar – Vlerat 0.0000 - 0.1436
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rrezikuar – Vlerat 0.1437 - 0.4015
- Klasa 3 – Shumë e Rrezikuar – Vlerat 0.4016 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve vërehet se pjesa më e madhe (59%) e territorit të parkut është pak e rrezikuar nga kërcënimet që janë marrë në konsideratë për këtë analizë. Ndërkohë që vetëm 10% e territorit të parkut është klasifikuar si shumë e rrezikuar. Pjesa më e madhe e zonave të klasifikuara si “Shumë të rrezikuara” ndodhen në pjesën veri-perëndimore të parkut, përgjatë rrugës për në Fushë Studë, ku janë përqendruar edhe aktivitetet kryesore ekonomike të zonës. Njëkohësisht, disa zona shumë të rrezikuara janë edhe në pjesën rrugore pranë fshatit Rrajcë. Këto territore “Shumë të rrezikuara” ndodhen në zonën e përdorimit tradicional të parkut.

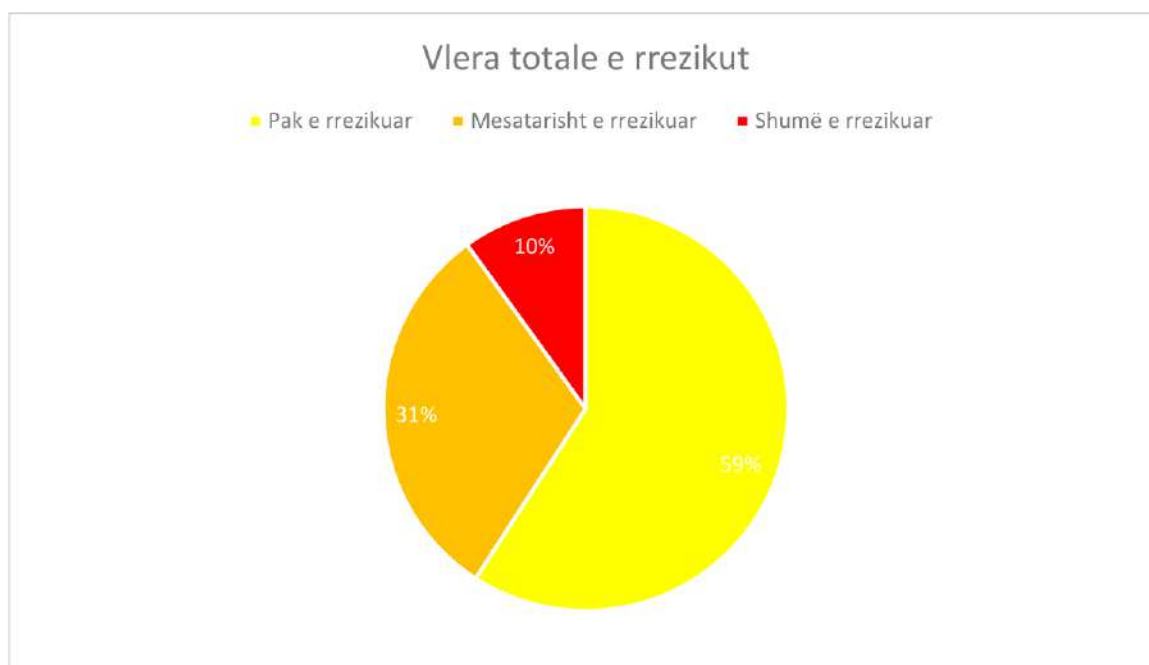

FIGURA 12. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË RREZIKUT

3.2.3 Harta analitike

Kombinimi i hartës totale të vlerave me hartën totale të rrezikut evidenton zonat me vlera të larta natyrore të cilat nuk kërcënohen nga aktivitetet ekonomike të banorëve që përdorin burimet natyrore. Rezultati i përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës llogaritet si diferencë midis vlerës totale natyrore dhe vlerës së kërcënimeve. Në rastin e Parkut Kombëtar Shebenik rezultatet janë ndarë në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Përshtatshme – Vlerat 0.000000 - 0.418810
- Klasa 2 – Mesatarisht e Përshtatshme – Vlerat 0.418811 - 0.679824
- Klasa 3 – Shumë e Përshtatshme – Vlerat 0.679825 - 1.000000

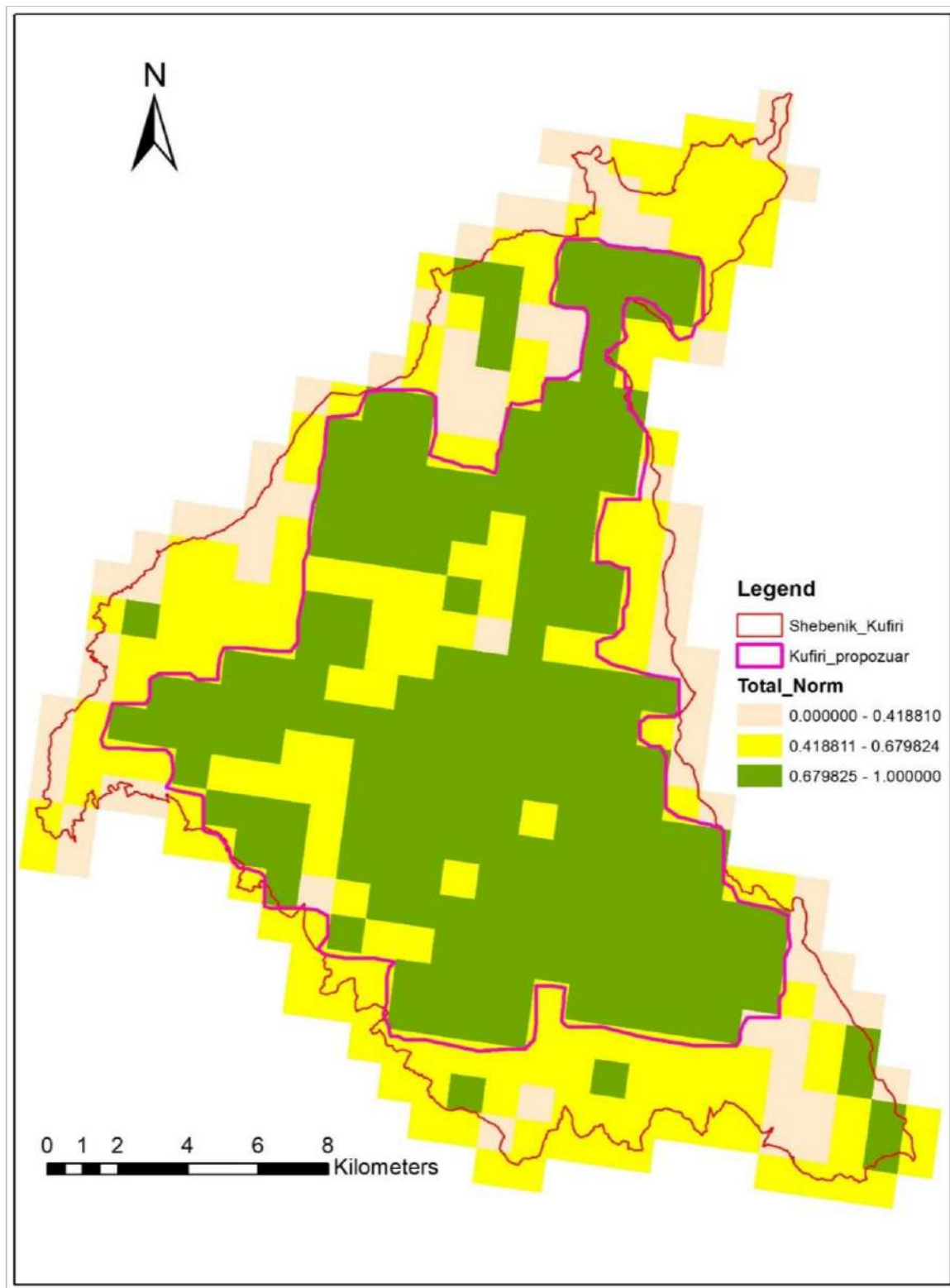

FIGURA 13. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000

Analiza e rezultateve tregon se pothuajse gjysma e territorit të parkut (45%) është shumë e përshtatshme për ruajtjen e vlerave natyrore pasi përfshin territore me vlera natyrore që janë pak të rrezikuar nga aktivitetet apo përdorimet njerëzore. Për më tepër edhe territoret e klasifikuara si mesatarisht të përshtatshme mund të përdoren për ruajtjen e natyrës duke menaxhuar e kontrolluar me kujdes aktivitetet dhe përdorimet e burimeve natyrore që ndodhin brenda tyre. Vetëm 1/8 e territorit të parkut është klasifikuar si pak e përshtatshme për ruajtjen e natyrës, por jemi të bindur se në këto territore shtrihen edhe zona për të cilat ka munguar informacioni i plotë mbi vlerat natyrore (pjesa veriore e parkut).

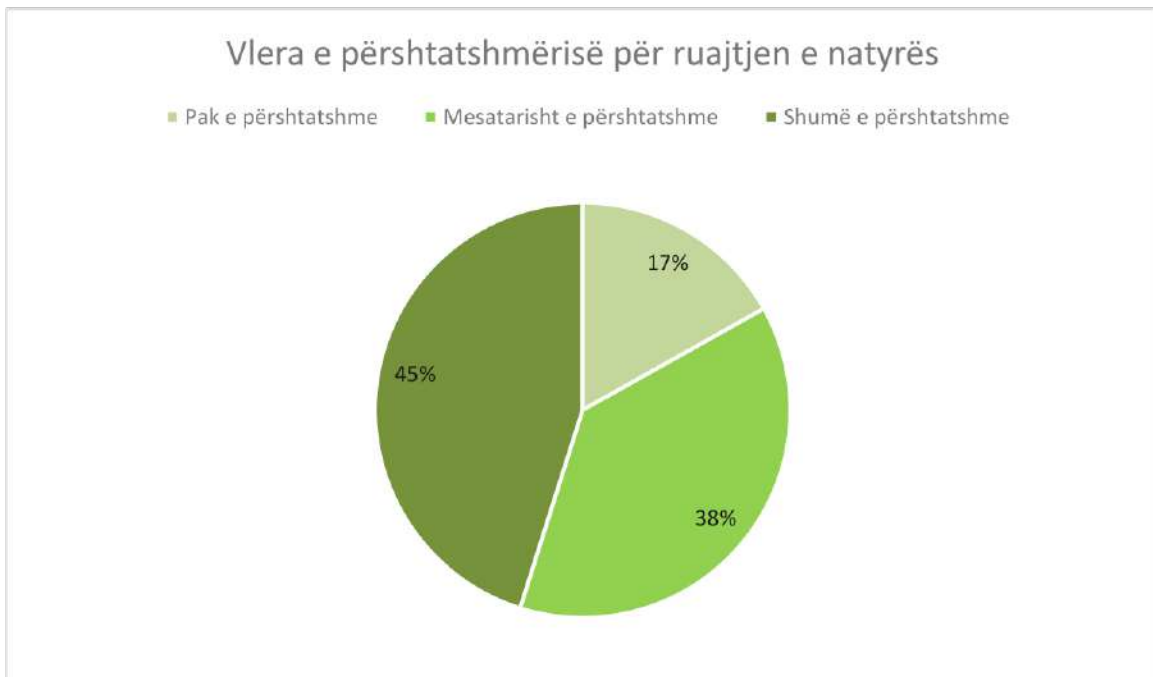

FIGURA 14. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS

Me interes është edhe harta e zonave të konfliktit, e cila tregon zonat që kanë vlera të larta natyrore por që kërcënohen seriozisht nga aktivitetet dhe përdorimet njerëzore. Identifikimi i zonave të konfliktit është bërë duke krahasuar rezultatet e vlerës natyrore me rezultatet e kërcënimeve, sipas përcaktimeve të tabelës së mëposhtme.

TABELA 2. IDENTIFIKIMI I ZONAVE TË KONFLIKTIT

Vlera natyrore	Kërcënimet	Konflikti	Numri i kuadrateve	% territorit
Shumë e lartë	Shumë e rrezikuar	I lartë	9	2%
Shumë e lartë	Mesatarisht e rrezikuar	I lartë	34	8%
Shumë e lartë	Pak e rrezikuar	I Ulët	97	23%
Mesatare	Shumë e rrezikuar	I Lartë	21	5%

Vlera natyrore	Kërcënimet	Konflikti	Numri i kuadrateve	% territorit
Mesatare	Mesatarisht e rrezikuar	Mesatar	54	13%
Mesatare	Pak e rrezikuar	I Ulët	79	19%
E Ulët	Shumë e rrezikuar	I Ulët	12	3%
E Ulët	Mesatarisht e rrezikuar	I Ulët	42	10%
E Ulët	Pak e rrezikuar	I Ulët	73	17%

Normalisht që në shumicën e territorit të parkut (72%) nuk ka konflikte midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe aktiviteteve apo përdorimeve njerëzore të këtyre vlerave. Vetëm 15% e territorit është klasifikuar si zona ku mund të ketë konflikte serioze midis ruajtjes dhe përdorimit të burimeve natyrore. Sidoqoftë, nisur nga lloji dhe natyra e aktiviteteve apo kërcënimeve të analizuara, vlerësojmë që një angazhim i kujdesshëm dhe kontroll më i mirë i territorit nga administrata e zonave të mbrojtura si dhe një ndërgjegjësim më i mirë i banorëve për vlerat e rëndësishme të parkut do të kontribuonte ndjeshëm në uljen e konflikteve dhe garantimin e ruajtjes së vlerave natyrore.

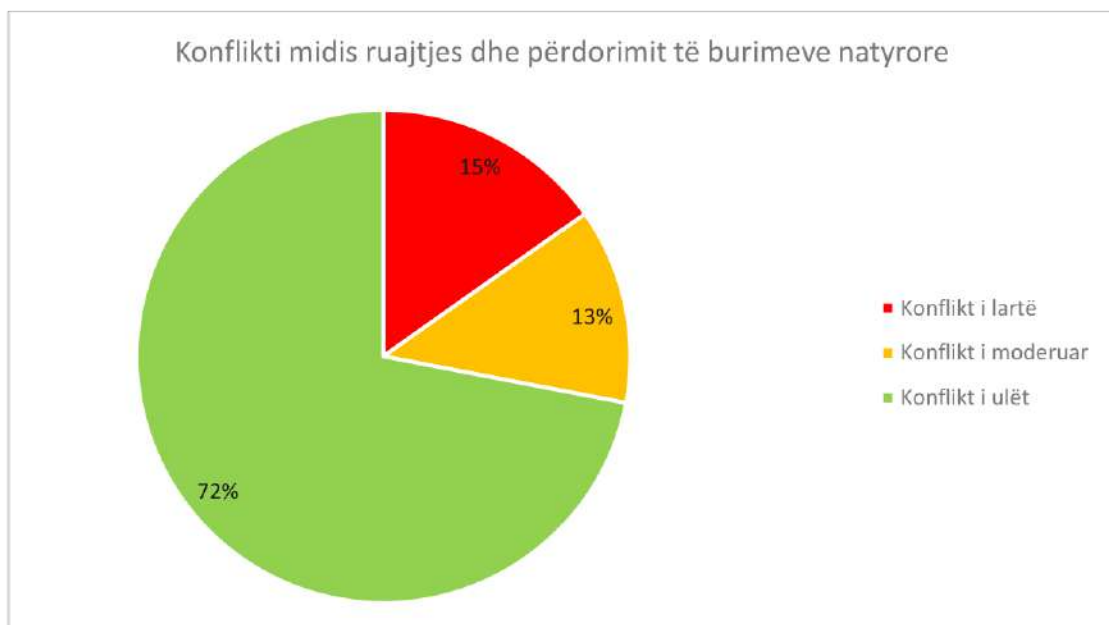

FIGURA 15. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË KONFLIKTIT

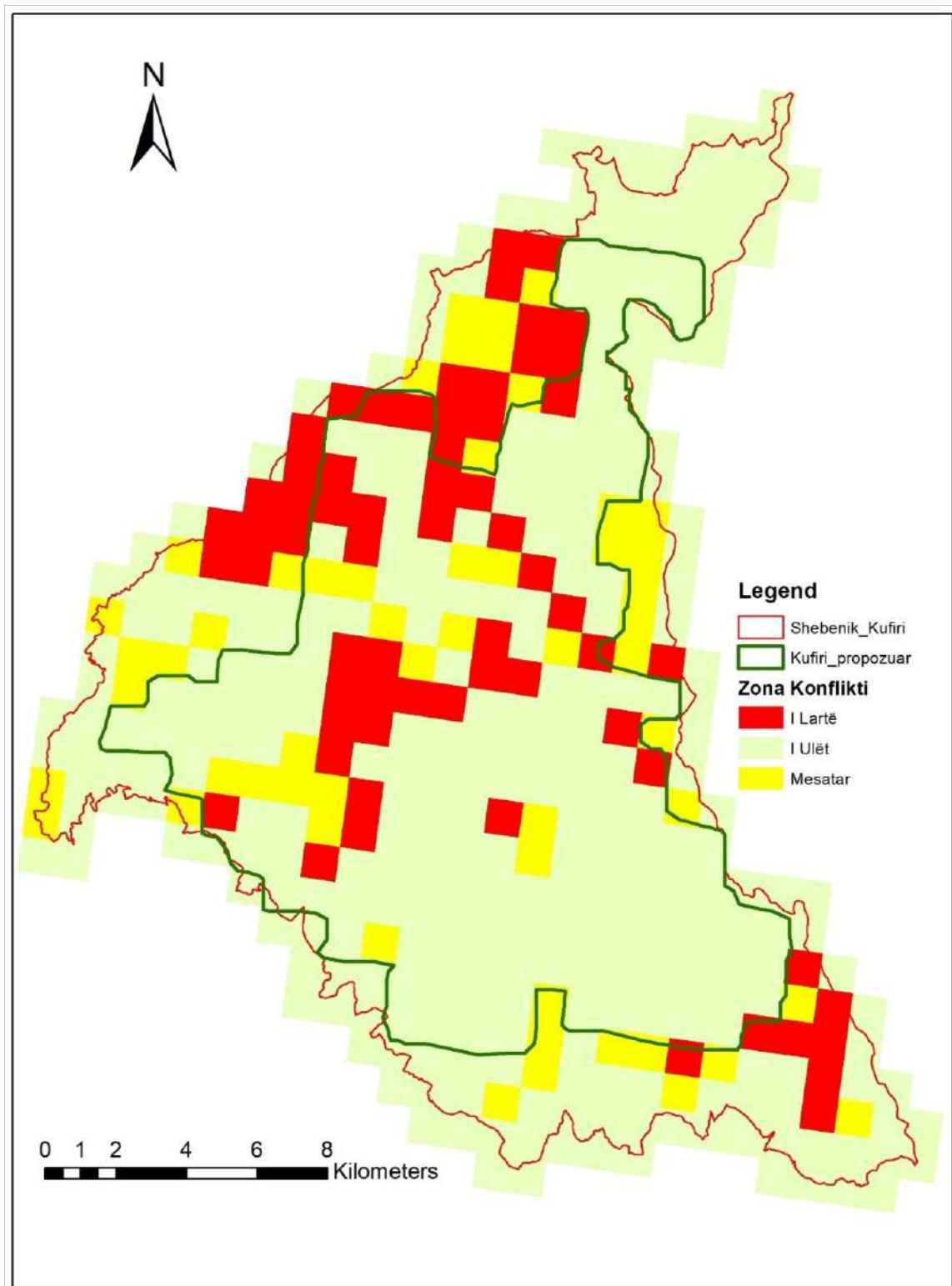

FIGURA 16. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000 ME ZONAT E KONFLIKTIT

Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 ka marrë parasysh vetëm sipërfaqet e klasifikuara si më të përshtatshme për tu përfshirë në zonën Natura 2000, pasi kanë vlera të larta natyrore dhe nuk

kërcënohen ndjeshëm nga aktivitetet njerëzore apo përdorime të tjera të burimeve natyrore. Zona e propozuar do të ishte tërësisht brenda Parkut Kombëtar Shebenik dhe do të ketë një sipërfaqe të përgjithshme prej 21,732.57 ha.

Kufiri i propozuar përfshin 34 kuadrate të klasifikuara me konflikt të lartë, çka do të thotë se kanë vlera të larta natyrore por njëkohësisht janë edhe zona që përdoren nga banorët për aktivitete të ndryshme ekonomike. Nëse do të përjashtonim këto zona nga sipërfaqja e propozuar për Natura 2000, sipërfaqja jo vetëm do të zvogëlohej me rreth 3400 ha, por zona e mbrojtur do të kishte një kufi larg normales dhe një formë që e bën shumë të vështirë menaxhimin normal të vlerave natyrore të saj. Për këtë arsye është e domosdoshme të punohet për zbutjen e konflikteve midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe përdorimit të tyre nga banorët. Pikërisht ky do të jetë një nga qëllimet kryesore të takimit të dytë me palët e interesuara në zonë.

Në një vështrim më të gjerë, edhe propozimi që kufiri aktual i parkut të jetë i njëjtë me zonën e propozuar Natyra 2000 mund të jetë i pranueshëm, pasi shumica e territoreve që do të përfshihen në zonën Natura 2000 janë të klasifikuara si mesatarisht të përshtatshme. Në këtë rast, menaxhimi i zonës Natura 2000 do të kërkonte një bashkëpunim më të ngushtë me palët e interesuara dhe specifikisht me përdoruesit e burimeve natyrore në zonë për të minimizuar ndikimin e aktiviteteve të tyre mbi vlerat natyrore të zonës duke garantuar statusin e favorshëm të ruajtjes për llojet dhe habitatet e rëndësishme.

3.3 Gjiri i Vlorës (Parku Kombëtar Detar Sazan Karaburun)

3.3.1 Vlera natyrore

Vlera natyrore totale për zonën e Gjirit të Vlorës është bazuar vetëm në praninë e habitateve me rëndësi komunitare. Harta e vlerës së habitateve është realizuar mbi bazën e hartës së tipave të habitateve, e cila tregon zonat me habitate të rëndësishme brenda parkut në një rezolucion 1 km² (rrjeti kuadratik). Për habitatet është vlerësuar që prania e një habitati të rëndësishëm është vlerë e mjaftueshme. Në këtë kuadër klasifikimi është bërë në një shkallë 0 (jo i pranishëm) në 1 (i pranishëm). Për secilin kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur sipërfaqja që zë çdo tip habitati. Shuma e vlerave për secilin kuadrat jep vlerën nominale të kuadratit. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.437500
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.437501 - 0.692708
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – Vlerat 0.692709 - 1.0000

Analiza e rezultateve tregon që vetëm 3% e territorit të Gjirit të Vlorës përmban vlera të larta natyrore, ndërkohë që 11% e sipërfaqes klasifikohet si “Mesatarisht e rëndësishme” për vlerat natyrore. Në vija të përgjithshme, analiza konfirmon rëndësinë e Parkut Kombëtar Detar Sazan-Karaburun për ruajtjen e vlerave të rëndësishme natyrore të zonës, pasi zonat me vlera më të larta natyrore janë ato të pjesës perëndimore të Karaburunit dhe zona përreth ishullit të Sazanit.

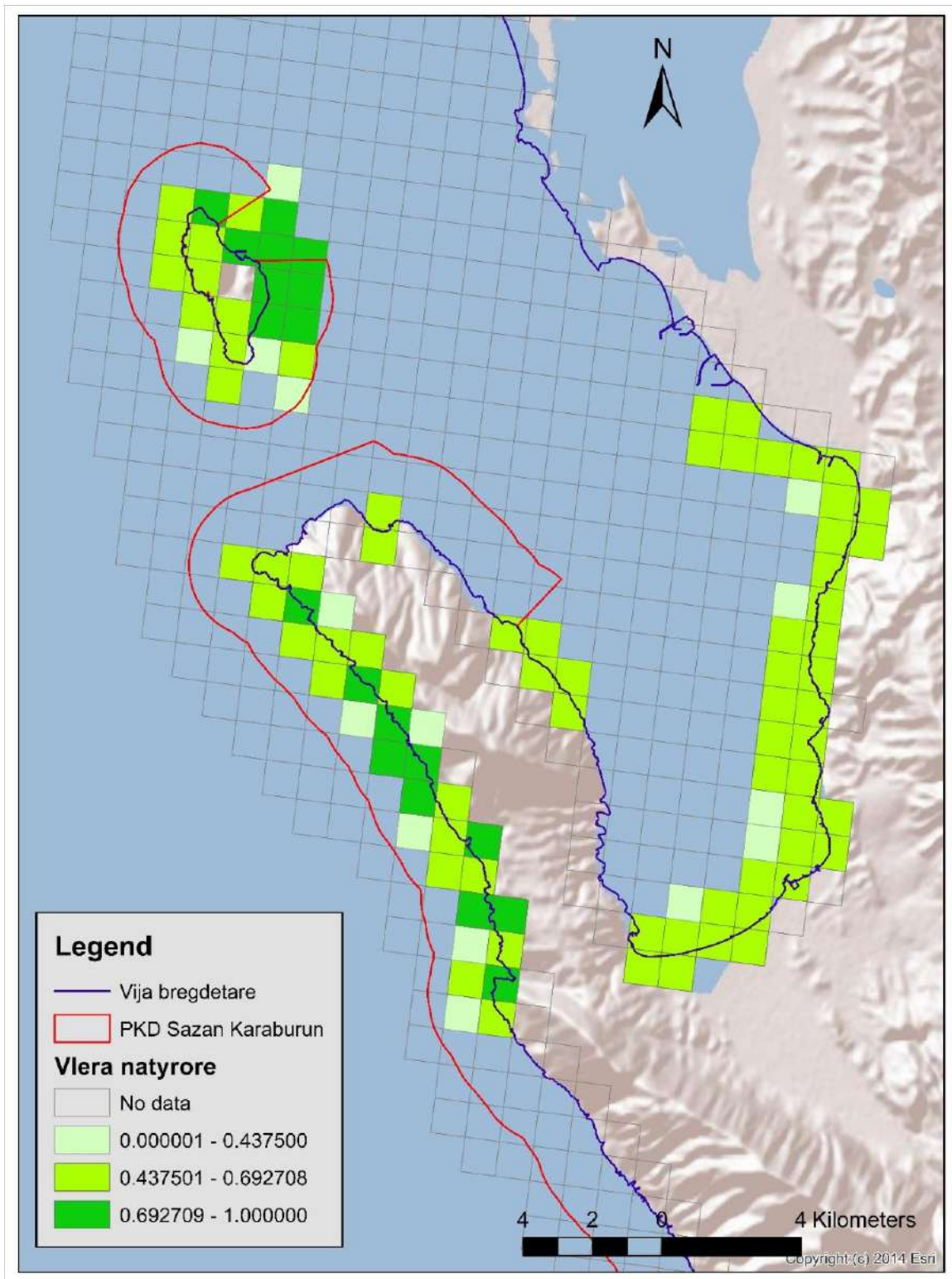

FIGURA 17. HARTA E VLERËS TOTALE NATYRORE

Rezultatet e analizës nxjerrin në pah një problem thelbësor të situatës në Gjirin e Vlorës: mungesën e të dhënave. 84% e territorit të analizuar rezulton pa asnjë të dhënë lidhur me vlerat natyrore, çka

tregon për punën e madhe që duhet bërë për studimin e zonës dhe identifikimin e habitateve dhe/ose llojeve të rëndësishme me vlera ruajtjeje.

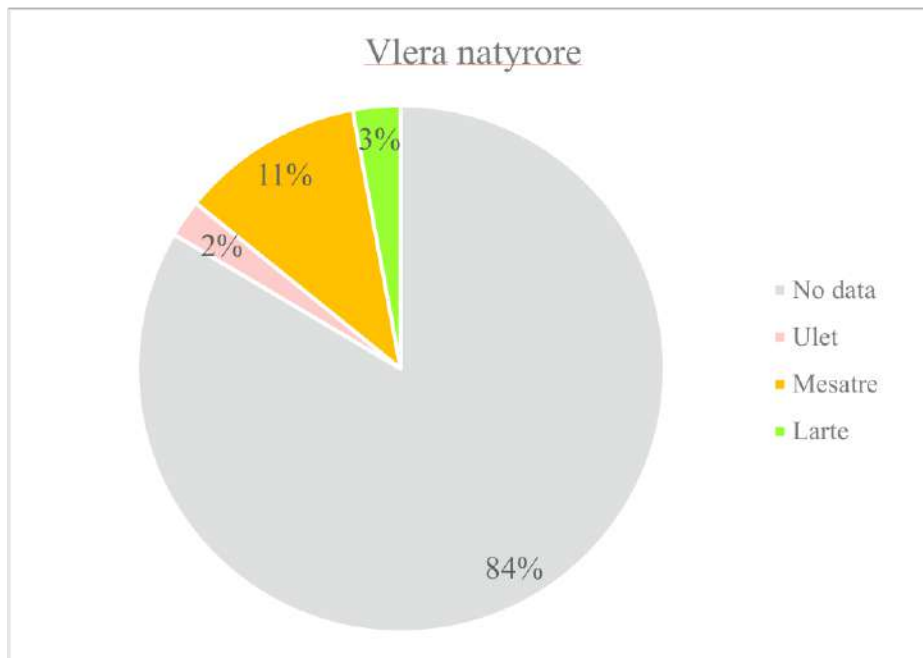

FIGURA 18. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË VLERËSIMIT TË VLERËS NATYRORE

3.3.2 Analiza e kërcënimeve

Harta totale e kërcënimeve tregon në mënyrë të përmblodhur të gjitha zonat që ndikohen nga aktivitetet e ndryshme që zhvillohen brenda parkut. Për përgatitjen e kësaj harte secilit nga kërcënimet i kemi dhënë një koeficient të veçantë që reflekton nivelin e rrezikut që sjell secili prej tyre, si më poshtë:

- Peshkimi artizanal 3
- Peshkimi komercial 4
- Peshkimi sportiv 3
- Peshkimi i paligjshëm 5
- Akuakultura 2
- Turizmi 2
- Transporti detar 3
- Anijet turistike 2
- Ndotja 3

Për secilin kërcënim, për çdo kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur vlera e kërcënimit duke shumëzuar koeficientin e kërcënimit me sipërfaqen që zë aktiviteti në fjalë brenda kuadratis. Më pas të gjitha vlerat e kërcënimeve të ndryshme janë mbledhur për secilin kuadrat Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rrezikuar – Vlerat 0.0000 - 0.317308

- Klasa 2 – Mesatarisht e Rrezikuar – Vlerat 0.317308- 0.608174
- Klasa 3 – Shumë e Rrezikuar – Vlerat 0.608175 - 1.0000

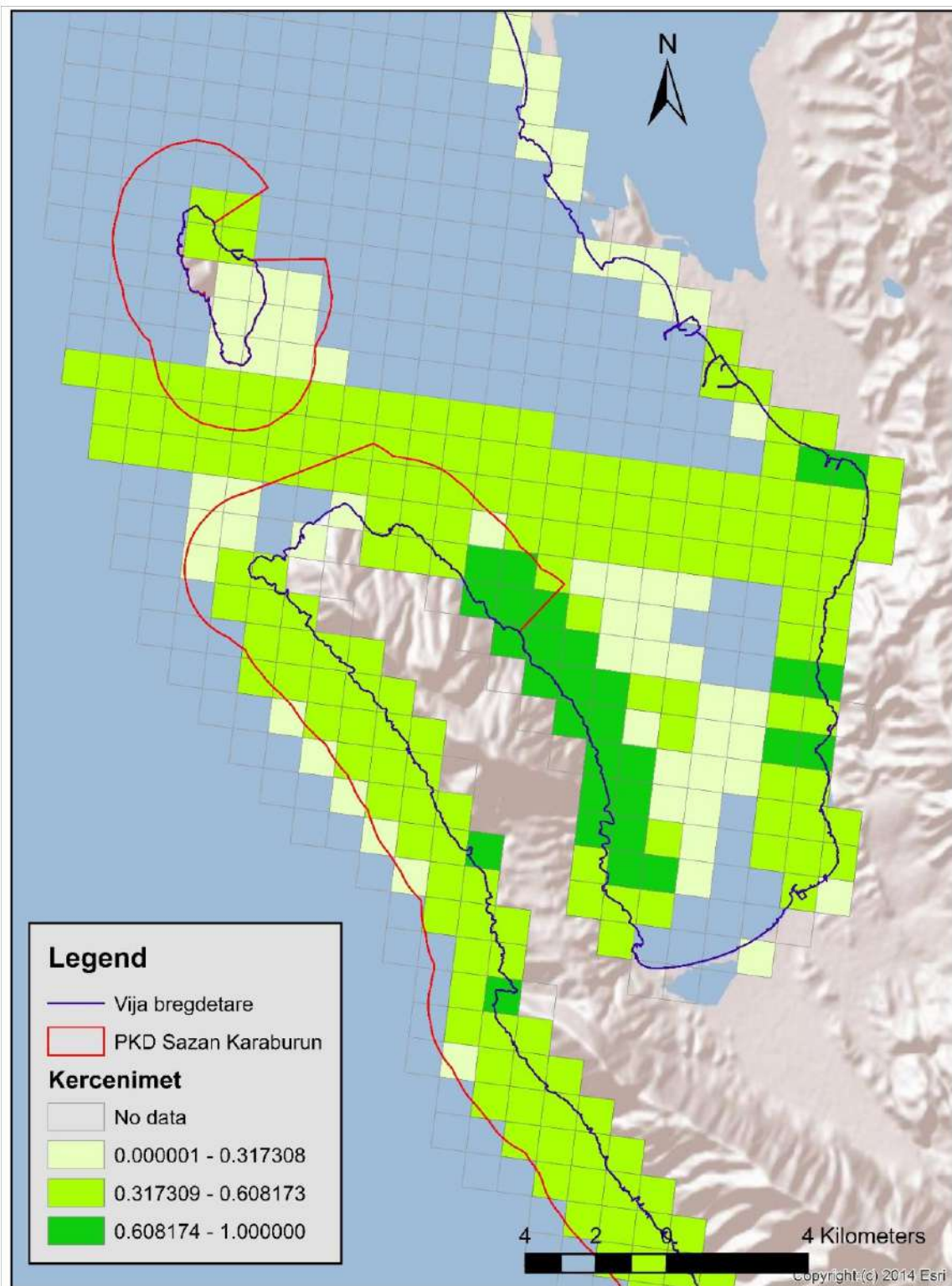

FIGURA 19. HARTA E VLERËS SË KËRCËNIMEVE

Nga analiza e rezultateve vërehet se vetëm 10% e territorit është klasifikuar si shumë e rrezikuar dhe pjesa më e madhe e saj ndodhet në bregun lindor të Karaburunit, në vijim të kufirit të parkut detar. Në këtë zonë mbivendosen aktivitetet e peshkimit me turizmin dhe akuakulturën.

Ndërkohë, rreth 1/3 e territorit (31%) klasifikohet si mesatarisht i rrezikuar, duke përfshirë gjithë bregun perëndimor të Karaburunit, dhe zonën bregdetare nga Vlora në Orikum (zona e plazhit). Po ashtu, në këtë kategori përfshihen edhe korridoret e transportit detar (Mezokanali). Vetëm 5% e zonës është klasifikuar si pak e rrezikuar nga aktivitetet njerëzore.

Ashtu si dhe për vlerat natyrore, problem mbetet mungesa e të dhënave për një pjesë të mirë të zonës së studimit (54%), çka e bën të vështirë analizën tërësore të kërcënimeve.

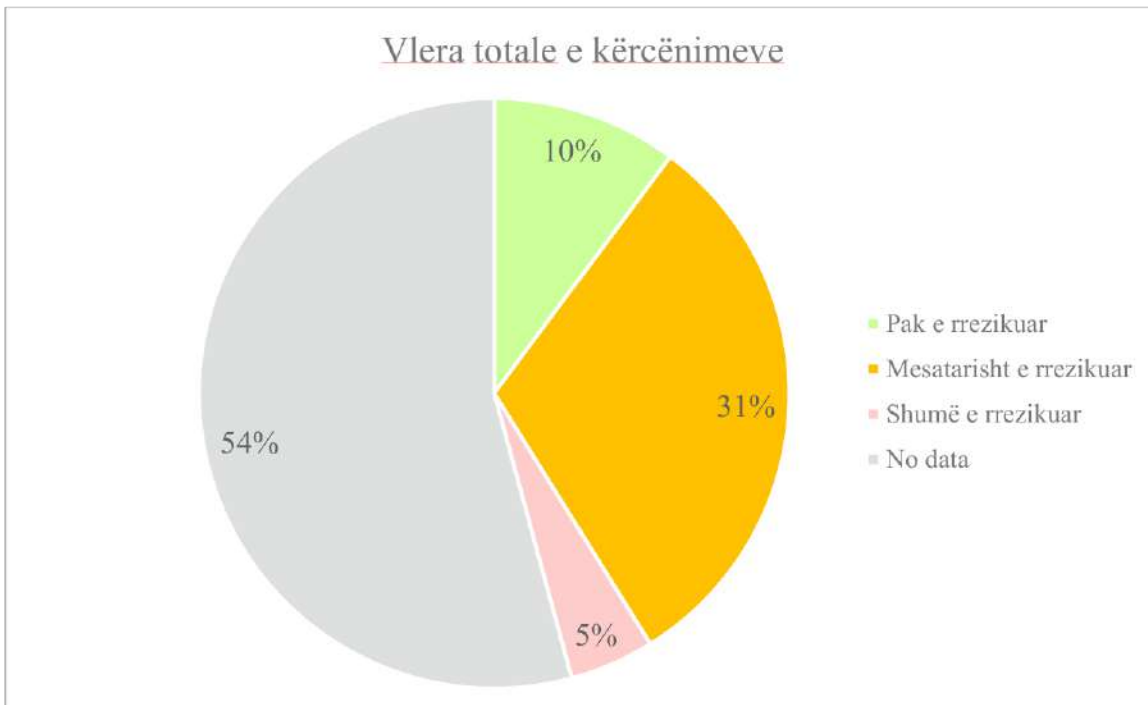

FIGURA 20. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË RREZIKUT

3.3.3 Harta analitike

Kombinimi i hartës totale të vlerave me hartën totale të rrezikut evidenton zonat me vlera të larta natyrore të cilat nuk kërcënohen nga aktivitetet ekonomike të banorëve që përdorin burimet natyrore. Rezultati i përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës llogaritet si diferencë midis vlerës totale natyrore dhe vlerës së kërcënimeve. Në rastin e zonës së Gjirit të Vlorës rezultatet janë ndarë në klasa si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Përshtatshme – Vlerat 0.000000 - 0.310171
- Klasa 2 – Mesatarisht e Përshtatshme – Vlerat 0.310172 - 0.602593
- Klasa 3 – Shumë e Përshtatshme – Vlerat 0.602594 - 1.000000

--

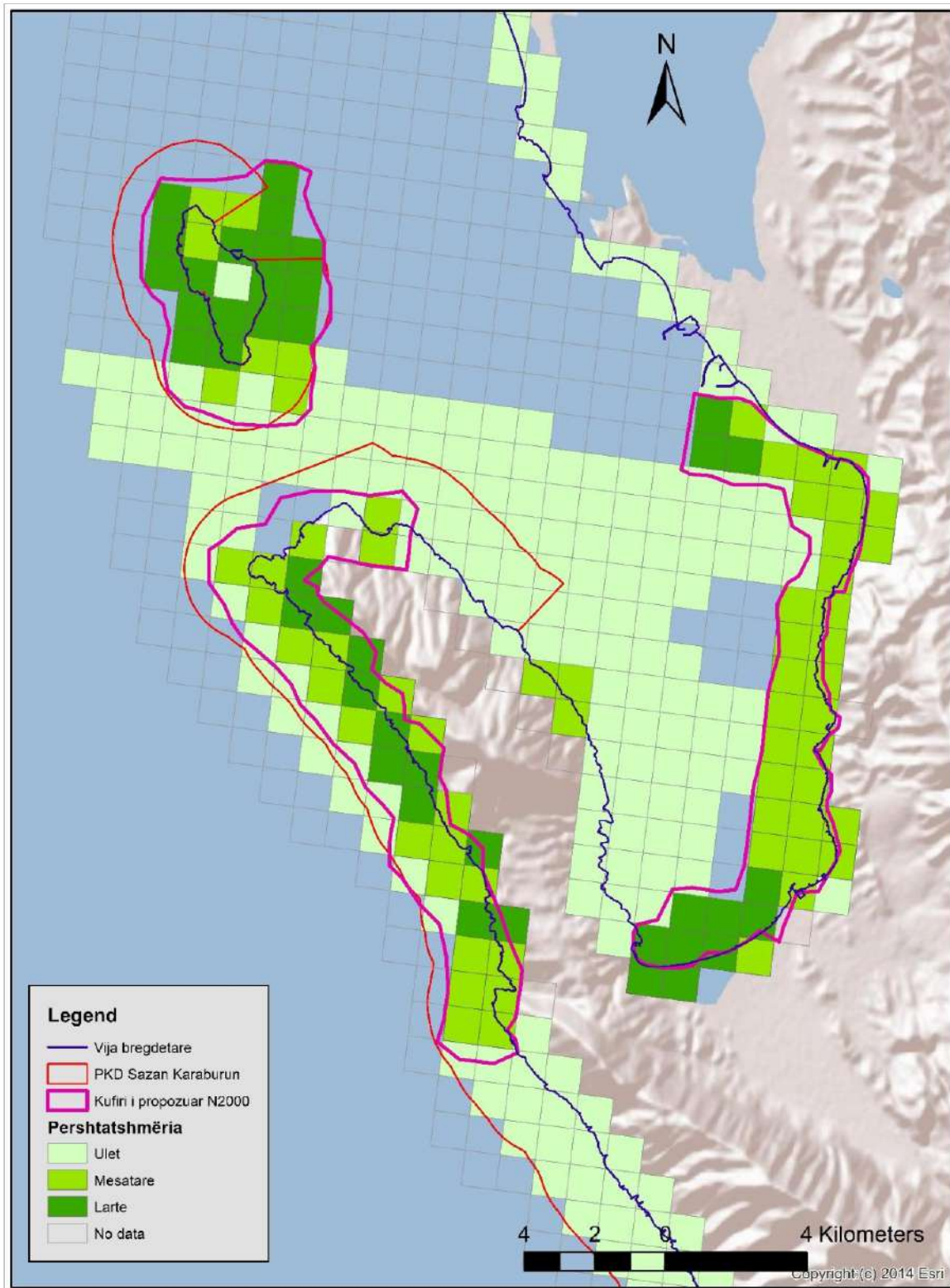

FIGURA 21. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONAT NATURA 2000

Analiza e rezultateve tregon se vetëm 6% e zonës së studimit është shumë e përshtatshme për ruajtjen e vlerave natyrore pasi përfshin territore me vlera natyrore që janë pak të rrezikuar nga aktivitetet apo përdorimet njerëzore. Për më tepër edhe territoret e klasifikuara si mesatarisht të përshtatshme (10%) mund të përdoren për ruajtjen e natyrës duke menaxhuar e kontrolluar me kujdes aktivitetet dhe përdorimet e burimeve natyrore që ndodhin brenda tyre.

Ndërkohë, 1/3 e territorit të marrë në studim është klasifikuar si pak e përshtatshme për ruajtjen e natyrës, por jemi të bindur se në këto territore shtrihen edhe zona për të cilat ka munguar informacioni i plotë mbi vlerat natyrore.

Mbetet shqetësues fakti që pothuajse gjysma e territorit të zonës së studimit nuk ka asnjë të dhënë qoftë për vlerat natyrore, qoftë për aktivitetet që zhvillohen në të lidhur me përdorimin e burimeve natyrore.

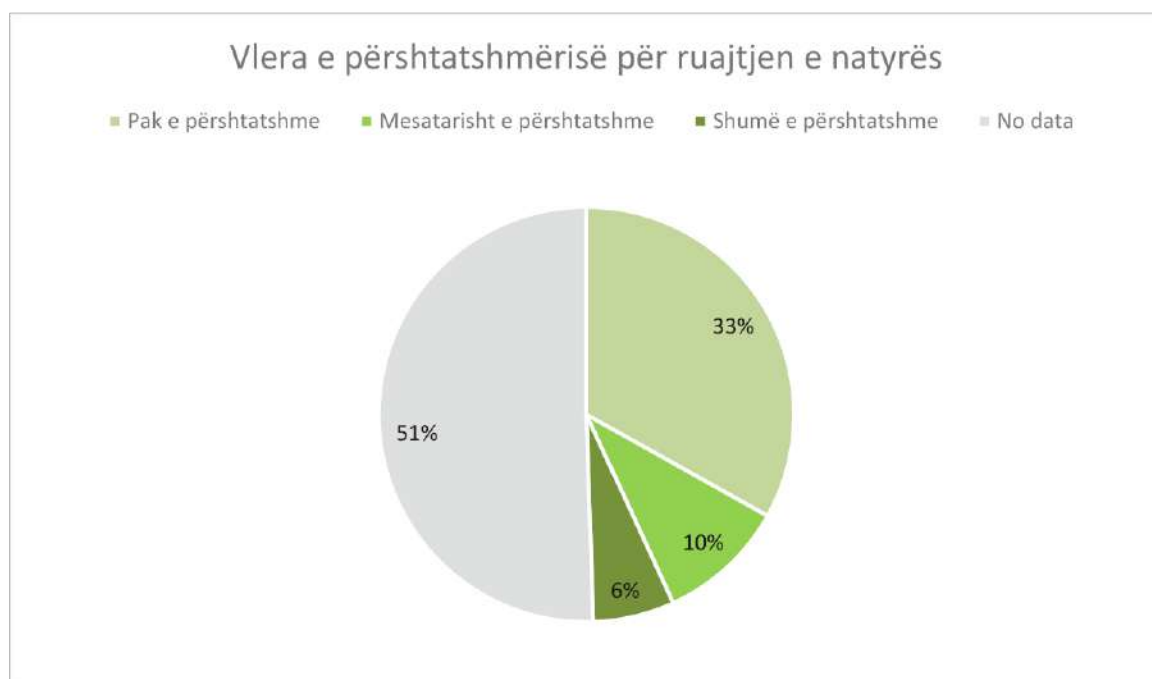

FIGURA 22. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS

Bazuar në rezultatet e analizës së mësipërme, duke marrë parasysh sipërfaqet e klasifikuara si më të përshtatshme për ruajtjen e natyrës, pasi kanë vlera të larta natyrore dhe nuk kërcënohen ndjeshëm nga aktivitetet njerëzore apo përdorime të tjera të burimeve natyrore, në zonën e Gjirit të Vlorës mund të identifikojmë tre zona të përshtatshme për tu përfshirë në rrjetin Natura 2000.

Zona e parë e propozuar përputhet me Parkun Kombëtar Detar Sazan-Karaburun, edhe pse nuk mbulon gjithë bregun perëndimor të Karaburunit. Sipërfaqja e kësaj zone është 4'402.25 ha. Edhe zona e dytë përputhet me Parkun Detar pasi përfshin gjithë pjesën bregdetare përreth Ishullit të Sazanit. Kjo zonë ka një sipërfaqe prej 3'669.58 ha. Zona e tretë shtrihet në pjesën e brendshme të Gjirit të Vlorës dhe përfshin gjithë vijën bregdetare nga Vlorë më Radhimë e deri në Orikum dhe ka një sipërfaqe të përgjithshme prej 3'177.02 ha.

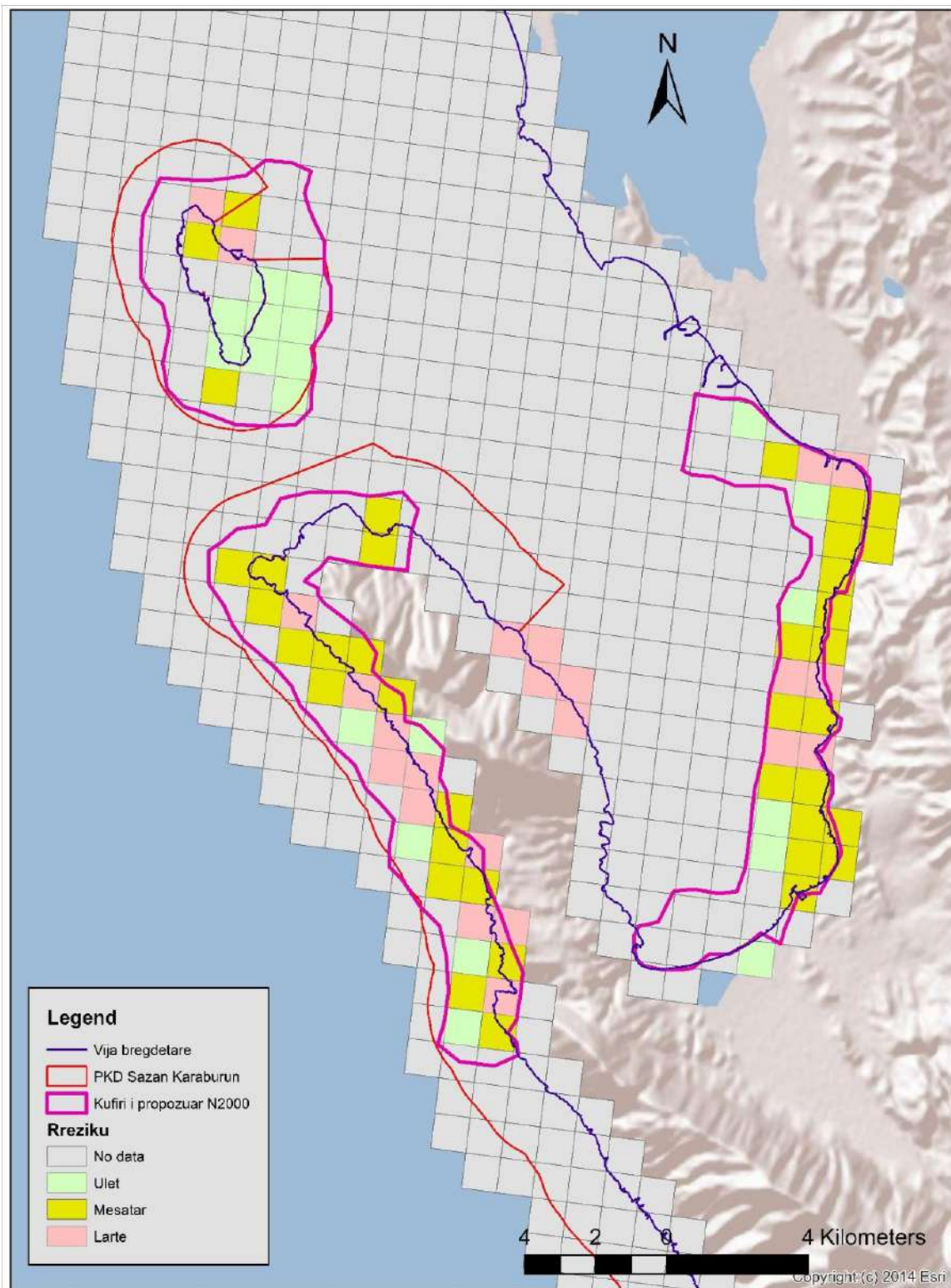

FIGURA 23. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000 ME ZONAT E KONFLIKTIT

Me interes është edhe harta e zonave të konfliktit, e cila tregon zonat që kanë vlera të larta natyrore por që kërcënohen seriozisht nga aktivitetet dhe përdorimet njerëzore. Identifikimi i zonave të

--

konfliktit është bërë duke krahasuar rezultatet e vlerës natyrore me rezultatet e kërcënimeve, sipas përcaktimeve të tabelës së mëposhtme.

TABELA 3. IDENTIFIKIMI I ZONAVE TË KONFLIKTIT

Vlera natyrore	Kërcënimet	Konflikti	Numri i kuadrateve	% territorit
Shumë e lartë	Shumë e rrezikuar	I lartë	2	0.3%
Shumë e lartë	Mesatarisht e rrezikuar	I lartë	10	1.5%
Shumë e lartë	Pak e rrezikuar	I Ulët	4	0.6%
Mesatare	Shumë e rrezikuar	I Lartë	11	1.7%
Mesatare	Mesatarisht e rrezikuar	Mesatar	38	5.9%
Mesatare	Pak e rrezikuar	I Ulët	7	1.1%
E Ulët	Shumë e rrezikuar	I Ulët	0	0%
E Ulët	Mesatarisht e rrezikuar	I Ulët	10	1.5%
E Ulët	Pak e rrezikuar	I Ulët	1	0.2%

Analiza e zonave konfliktuale tregon se vetëm 4% e territorit është klasifikuar si zona ku mund të ketë konflikte serioze midis ruajtjes dhe përdorimit të burimeve natyrore, dhe 6% e territorit si zona ku ky konflikt është i moderuar. Siç kemi theksuar edhe më sipër, problematike është mungesa e të dhënave, si për vlerat natyrore edhe për aktivitetet e përdorimit të burimeve natyrore. 87% e territorit të Gjirit të Vlorës nuk ka të dhëna për analizë.

Sidoqoftë, nisur nga lloji dhe natyra e aktiviteteve apo kërcënimeve të analizuara, vlerësojmë që një angazhim i kujdesshëm dhe kontroll më i mirë i territorit nga administrata e zonave të mbrojtura dhe autoritetet e tjera vendore, si dhe një ndërgjegjësime më i mirë i banorëve për vlerat e rëndësishme të zonës do të kontribuonte ndjeshëm në uljen e konflikteve dhe garantimin e ruajtjes së vlerave natyrore.

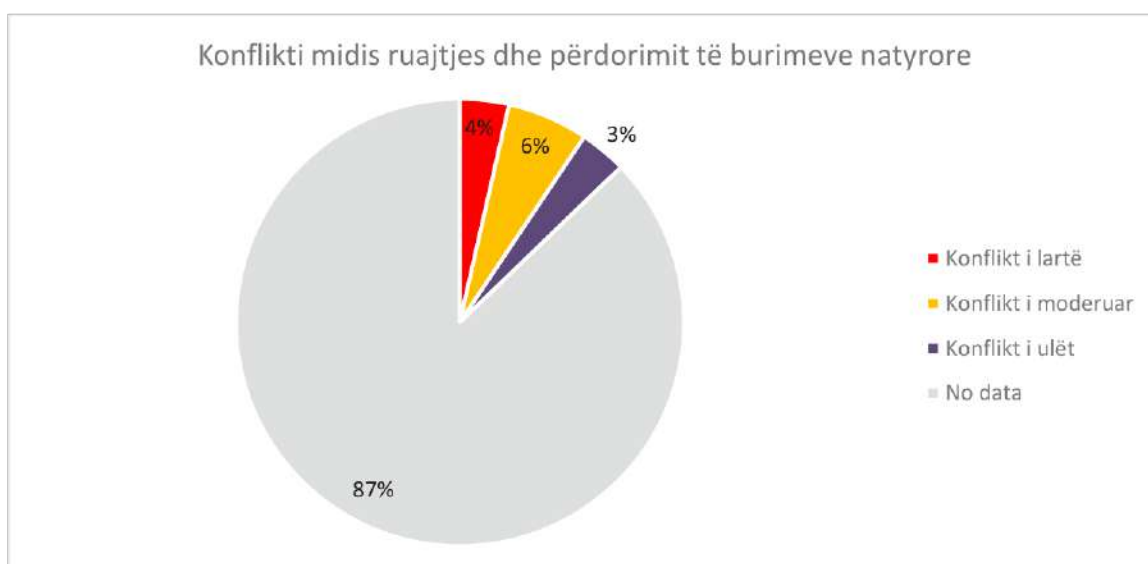

FIGURA 24. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË KONFLIKTIT

Të tria zonat e propozuara për rrjetin Natura 2000 përfshijnë territore të klasifikuara si me konflikt të lartë apo mesatar, veçanërisht zona në pjesën perëndimore të Karaburunit dhe ajo në pjesën e brendshme të Gjirit të Vlorës. Për këtë arsye është e domosdoshme të punohet për zbutjen e konflikteve midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe përdorimit të tyre nga banorët.

Në këtë rast, menaxhimi i zonës Natura 2000 do të kërkonte një bashkëpunim më të ngushtë me palët e interesuara dhe specifikisht me përdoruesit e burimeve natyrore në zonë për të minimizuar ndikimin e aktiviteteve të tyre mbi vlerat natyrore të zonës duke garantuar statusin e favorshëm të ruajtjes për llojet dhe habitatet e rëndësishme. Pikërisht ky do të jetë një nga qëllimet kryesore të takimit të dytë me palët e interesuara në zonë.

4 Përfundime

Direktiva e Habitaveve synon ruajtjen afatgjatë të biodiversitetit duke marrë parasysh kërkesat ekonomike, sociale, kulturore dhe rajonale. Praktikrat e mira të menaxhimit të zonave Natura 2000 forcojnë lidhjet midis trashëgimisë natyrore dhe kulturore në BE dhe krijojnë mundësi shtesë për aktivitete ekonomike që përdorin burime natyrore (turizmi mjedisor, aktivitete në natyrë, promovimi i produkteve lokale, etj.) dhe krijojnë vende të reja pune e të ardhura shtesë për banorët e zonës.

Procesi i identifikimit dhe analizës së vlerave natyrore, kërcënimeve dhe presioneve aktuale e potenciale ndaj tyre është i rëndësishëm për të kuptuar në shumë mbi masat dhe aktivitetet e mundshme të ruajtjes së natyrës që duhen zbatuar në zonë. Pjesëmarrja e gjithë aktorëve të interesuar në këtë proces i jep një vlerë të veçantë përpjekjeve për të ruajtur të pandryshuar trashëgiminë natyrore, si në nivel lokal ashtu edhe në atë kombëtar/ndërkombëtar.

Identifikimi dhe adresimi i konflikteve është kryer duke përdorur të dhënat e marra nga fazat e mëparshme të vlerësimit, në mënyrë që të identifikohen interesat apo përdorimet konfliktuale të vlerave natyrore në zonë dhe aktorët përgjegjës për këto përdorime. Analiza shqyrton se si niveli i përdorimit/interesit rrezikon degradimin e ekosistemeve dhe shërbimeve që rrjedhin prej tyre dhe ndikon në vendimet lidhur me menaxhimin e zonës dhe vlerave natyrore (habitate, lloje). Paraqitja e analizës në hartë ndihmon mjaft diskutimin dhe arritjen e kompromisit për zgjidhjen e situatave konfliktuale.

Për të kuptuar më mirë lidhjen midis vlerave natyrore, përdoruesve, përfitimeve, aktiviteteve dhe rreziqeve potenciale që rrezikojnë këto vlera, është zhvilluar dhe prezantuar tek pjesëmarrësit një model konceptual për ruajtjen e biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Modeli lidh vlerat natyrore (habitatet natyrore, llojet e bimëve dhe kafshëve) me sektorët socio-ekonomikë (bujqësia, blegtoaria, pyjet, peshkimi, turizmi, infrastruktura) për të përshkruar, sipas tyre, se çfarë përfitimesh për zhvillimin e qëndrueshëm të zonës mund të gjenerohen nga ruajtja e habitateve që funksionojnë mirë dhe çfarë masash duhet të zbatohen për të ruajtur këto përfitime. Përveç kësaj, janë identifikuar edhe përdoruesit (palët e interesuara) dhe aktivitetet që përfitojnë nga këto vlera të lidhura me bimësinë apo habitatet specifike.

Modeli konceptual i krijuar si më sipër ndihmon në sqarimin e lidhjeve midis komponentëve të ndryshëm të modelit dhe natyrën e marrëdhënieve midis vlerave, përfitimeve shoqëruese për

përdoruesit lokalë dhe rreziqeve për të humbur këto vlera. Kjo "tablo e gjerë" shërben për t'u përshtatur me të gjitha nevojat dhe pritshmëritë e të gjitha palëve të përfshira në procesin e identifikimit dhe menaxhimit të zonave Natura 2000.

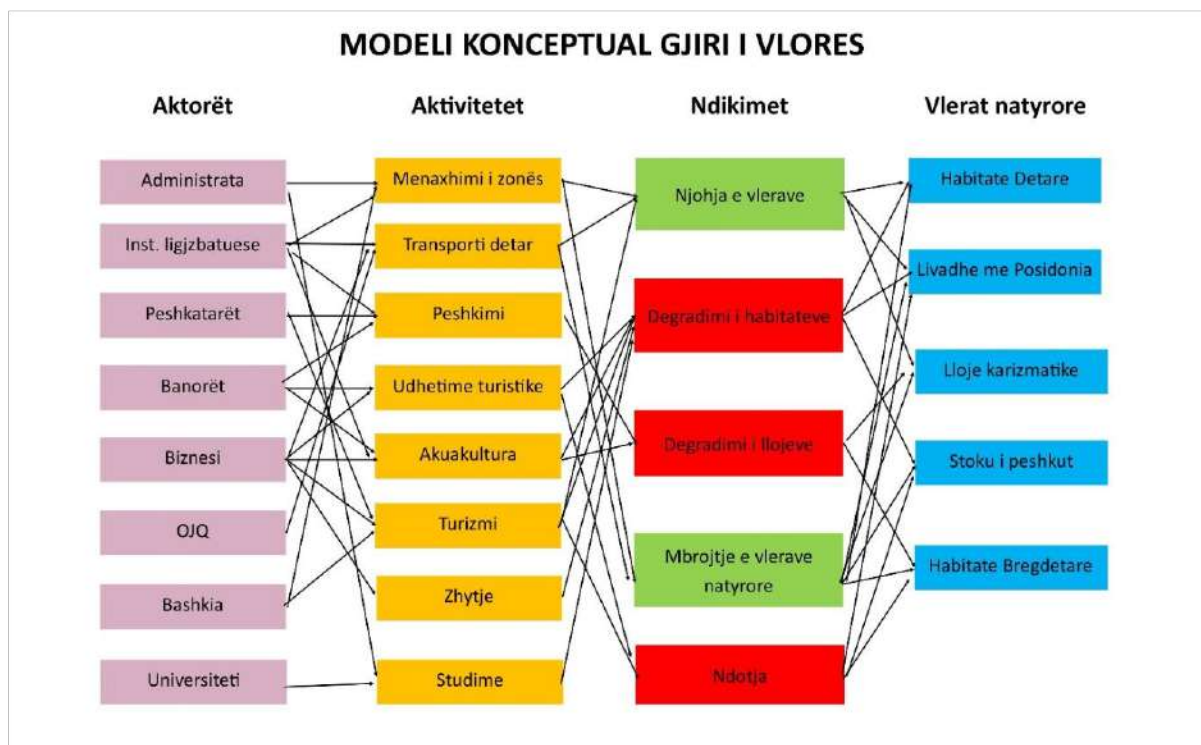

FIGURA 25. MODELI KONCEPTUAL GJIRI I VLORES

Një qasje e tillë është me rëndësi themelore për të garantuar përcaktimin e kufirit më të mirë të mundshëm të zonës Natura 2000 duke integruar elemente të rëndësishëm në kriteret e vlerësimit të zonës, i cili sipas përcaktimeve strikte të Direktivës së Habitatave duhet të bazohet vetëm në vlerat ekologjike.

Vlen të theksohet se gjatë zbatimit të kësaj qasjeje vazhdimisht i është dhënë përparësi "përfitimeve që njerëzit mund të marrin nga natyra" dhe jo "çfarë njerëzit normalisht bëjnë kundër natyrës". Në këtë kuadër, modeli konceptual shkon përtej "vlerave natyrore" dhe "kërcënimeve dhe presioneve" ndaj tyre, duke identifikuar e analizuar "përfitimet për njerëzit" dhe zbutur/zgjdhur konfliktet e mundshme gjatë sigurimit të vazhdueshëm të këtyre përfitimeve. Kjo përbën një parakusht të rëndësishëm për të garantuar ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore në zonat Natyra 2000.

Analiza e kryer në kuadër të këtij vlerësimi, nxjerr në pah edhe një sërë mungesash e problematikash lidhur me procesin e identifikimit dhe vlerësimit të vlerave natyrore në përgjithësi. Kështu mund të përmendim mungesën e të dhënave të besueshme mbi identifikimin dhe përhapjen e habitateve dhe llojeve të rëndësishme të faunës, përfshirë edhe lloje karizmatike. Gjithashtu, puna e mirë që ka nisur në identifikimin dhe inventarizimin dhe monitorimin e këtyre llojeve duhet të vazhdojë edhe në të ardhmen duke zgjeruar listën e llojeve dhe përditësuar vazhdimisht bazat e të dhënave ekzistuese

(BIONNA, WiMS). Po ashtu mungojnë të dhënat e monitorimit të aktiviteteve që përdorin burimet natyrore, çka bën të vështirë vlerësimin e ndikimit të tyre mbi statusin e ruajtjes së vlerave natyrore.

Nga ana tjetër, mbetet ende shumë punë për të bërë në konsolidimin dhe përfshirjen më të gjerë të aktorëve të rëndësishëm në zhvillimin socio-ekonomik të këtyre zonave, në procesin e menaxhimit të burimeve natyrore për të garantuar ruajtjen afatgjatë të vlerave të biodiversitetit. Përgjithësisht grupet e përdoruesve të burimeve natyrore (fermerë, peshkatarë, operatorët turistikë, autoritetet vendore) janë të pa organizuar dhe vështirësisht të përfaqësuar në forumet e diskutimit mbi përdorimin e qëndrueshëm dhe ruajtjen e burimeve natyrore. Po ashtu, shoqëria civile, në përgjithësi, nuk ka kapacitetet e nevojshme dhe aftësitë e duhura për të mobilizuar e përfaqësuar denjësisht të gjitha shtresat dhe grupet e interesit në komunitetet lokale përreth zonave të mbrojtura.

Pilotimi i “Qasjes Inovative për Identifikimin e Zonave Natura 2000” në tre zonat pilot ishte një përvojë pozitive, e cila jo vetëm lehtësoi procesin e identifikimit të zonave potenciale Natura 2000, por krijoi edhe kushtet dhe instrumentet e duhura për fillimin dhe vazhdimin e një dialogu konstruktiv midis palëve dhe aktorëve të ndryshëm me qëllim garantimin e menaxhimit të qëndrueshëm të vlerave natyrore të zonës me qëllim ruajtjen e habitateve dhe llojeve të rëndësishme.

Përvoja e krijuar gjatë zbatimit të kësaj metodologjie evidentoi edhe njëherë vështirësinë e zbatimit korrekt të proceseve me pjesëmarrje në Shqipëri dhe punën e madhe që duhet bërë ende, jo vetëm për informimin dhe ndërgjegjësimin e grupeve të ndryshme të interesit, por edhe për nxitjen e ndjenjës së tyre të përfaqësimit dhe krijimin e kapaciteteve të nevojshme për pjesëmarrje aktive në mirëqeverisjen e burimeve natyrore. Njëkohësisht, është e rëndësishme të punohet edhe me institucionet qeveritare (në nivel qendror e vendor) për të përmirësuar mekanizmat e bashkëpunimit dhe gjithë-përfshirjes në proceset vendim-marrëse lidhur me menaxhimin dhe qeverisjen e burimeve natyrore.

Nisur nga përfundimet e mësipërme, për një zbatim sa më korrekt të metodologjisë së propozuar, mund të rekomandojmë sa më poshtë:

- Qasja Inovative për identifikimin e zonave Natura 2000 të përdoret si qasje standard në gjithë procesin e identifikimit dhe vlerësimit të zonave të propozuara si pjesë e rrjetit Natura 2000 në Shqipëri.
- Të mbështetet puna kërkimore-shkencore e universiteteve dhe grupeve të tjera kërkimore, veçanërisht në grumbullimin dhe thellimin e njohurive lidhur me identifikimin dhe kartografimin e habitateve dhe zonave të përhapjes së llojeve me rëndësi ruajtjeje, të listuar në anekset e Direktivës së Habitave dhe Direktivës së Shpendëve.
- Të punohet më shumë në drejtim të informimit dhe edukimit të aktorëve të ndryshëm lidhur me konceptet e rrjetit Natura 2000.
- Të punohet për forcimin e kapaciteteve të grupeve lokale të aktorëve dhe përmirësimin e përfaqësimit të tyre.

5 Rekomandime

Në përmbledhje të analizës dhe referimeve gjatë zbatimit të projektit mund të konkuldojmë se:

- Ekonomia, jetesa dhe mirëqenia jonë varen nga pasuria jonë më e çmuar: Natyra. Ne (njerëzimi) jemi pjesë e Natyrës, jo të ndarë prej saj. Ne kemi dështuar kolektivisht të angazhohemi me Natyrën në mënyrë të qëndrueshme, në masën që kërkesat tona e tejkalojnë kapacitetin e saj për të na furnizuar me mallrat dhe shërbimet ku të gjithë mbështetemi. Angazhimi ynë i paqëndrueshëm me Natyrën po rrezikon² prosperitetin e brezave të tanishëm dhe të ardhshëm.
- Biodiversiteti i mundëson Natyrës të jetë produktive, elastike dhe e adaptueshme. Humbja e vazhdueshme e biodiversitetit dhe efektet e ndryshimeve klimatike pritet të përkeqësojnë presionin tashmë të rëndë mbi ekosistemet dhe të ndikojnë në kontributin e tij në mirëqenien e njerëzve.
- Vlera e natyrës për shoqërinë – vlera e vërtetë e të mirave dhe shërbimeve të ndryshme që ofron – nuk reflektohet në çmimet e tregut, sepse pjesa më e madhe e saj është e hapur për të gjithë pa pagesë monetare. Për më tepër, aspektet e Natyrës janë të lëvizshme; disa janë të padukshme, e shpesh punojnë në heshtje.
- Rritja dhe zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik arrihet vetëm kur llogarisim plotësisht ndikimin e ndër-veprimeve tona me Natyrën dhe ribalancojmë kërkesën tonë me kapacitetin e Natyrës për të ofruar.
- Ruajtja dhe restaurimi i pasurive tona natyrore do të mbështesë dhe përmirësojë furnizimin e tyre. Është më pak e kushtueshme për të ruajtur Natyrën sesa për ta rivendosur atë pasi të jetë dëmtuar ose degraduar, duke qenë të gjitha të tjerat të barabarta.
- Rritja dhe zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik kërkon që ne të marrim një rrugë tjetër, ku angazhimet tona me Natyrën jo vetëm të jenë të qëndrueshme, por edhe të rrisin pasurinë dhe mirëqenien tonë kolektive dhe të pasardhësve tanë.
- Zgjedhja e një rruge të qëndrueshme do të kërkojë ndryshime transformuese, të mbështetura nga nivele të larta ambicieje, koordinimi dhe vullneti politik.

Modelet e konsumit dhe prodhimit do të duhet të ristrukturohen rrënjësisht. Thyerja e lidhjeve midis formave të dëmshme të konsumit dhe prodhimit dhe Natyrës mund të përshpejtohet përmes një sërë politikash që ndryshojnë normat e sjelljes dhe përafrojnë objektivat mjedisore përgjatë të gjithë zinxhirëve të furnizimit (p.sh., politika të reduktimit të mbetjeve, ripërdorimit, riciklimit, në vend të incenerimit; politika të përdorimit të burimeve alternative të energjisë, në vend të politikave aktuale të gazifikimit të Shqipërisë).

Zgjerimi dhe përmirësimi i menaxhimit të Zonave të Mbrojtura luan një rol thelbësor në këtë drejtim. Peizazhet natyrore shumë funksionale, që ofrojnë të mira dhe shërbime të ekosistemit, si dhe mbrojnë

² Vlerësimet e ndikimit tonë total në Natyrë sugjerojnë se do të na duhen 1.6 Toka për të ruajtur standardet aktuale të jetesës në botë. (The Economics of Biodiversity – The Dasgupta Review, 2021)

dhe përmirësojnë biodiversitetin, janë gjithashtu të rëndësishme. Zgjidhjet e bazuara në natyrë mund të ofrojnë mjete natyrore mbrojtjeje kundër rreziqeve të shtuara natyrore dhe rrisin qëndrueshmërinë duke mbrojtur ekosistemet dhe biodiversitetin. Marrëveshja e Gjelbër Evropiane dhe Korniza Globale e Biodiversitetit CBD pas 2020 hapin mundësi të reja për të zgjeruar zgjidhjet e bazuara në natyrë që mbështesin zhvillimin socio-ekonomik dhe ruajtjen e biodiversitetit. ***Investimi në shkallë të gjerë dhe i përhapur në zgjidhjet e bazuara në natyrë do të ndihmojë për të trajtuar humbjen e biodiversitetit dhe do të kontribuojë ndjeshëm në zbutjen dhe përshtatjen e ndryshimeve klimatike, për të mos përmendur përfitimet më të gjera ekonomike, duke përfshirë krijimin e vendeve të punës.***

Natyra duhet të hyjë në vendimmarrjet ekonomike dhe financiare. Futja e kapitalit natyror në sistemet kombëtare të kontabilitetit është një hap kritik për ta bërë “pasurinë gjithëpërfshirëse”³ treguesin tonë të progresit.

Mundësimi i ndryshimeve ***kërkon veprime kolektive dhe të qëndrueshme për të transformuar sistemet që mbështesin angazhimet tona me Natyrën***, mbi të gjitha sistemet tona financiare dhe arsimore. Flukset financiare të dedikuara për ruajtjen dhe zgjerimin e aseteve tona natyrore janë të vogla krahasuar me subvencionet dhe flukset e tjera financiare që dëmtojnë këto asete. Sistemi financiar duhet të kanalizojë investimet – publike dhe private – drejt aktiviteteve ekonomike që rrisin stokun tonë të aseteve natyrore dhe inkurajojnë konsumin dhe aktivitetet e prodhimit të qëndrueshëm.

Aktorët financiarë duhet të ndihmojnë gjithashtu në menaxhimin dhe zbutjen e rreziqeve dhe pasigurisë që vjen nga angazhimi ynë i paqëndrueshëm me Natyrën. Bizneset dhe institucionet financiare mund ta bëjnë këtë duke llogaritur varësitë dhe ndikimet në natyrë të aktiviteteve të tyre; dhe nëpërmjet matjes dhe divulgimit, jo vetëm të rreziqeve financiare të lidhura me klimën, por edhe të rreziqeve financiare që lidhen me natyrën.

Megjithatë, mbështetja vetëm tek institucionet për të mundësuar ndryshimin nuk mjafton. Ndërhyrjet që i ndihmojnë njerëzit të kuptojnë dhe të lidhen me Natyrën jo vetëm që do të përmirësojnë shëndetin dhe mirëqenien e tyre, por gjithashtu do të ndihmonin në fuqizimin e qytetarëve për të bërë zgjedhje të informuara dhe për të kërkuar ndryshimin që nevojitet. Prandaj, përfshirja e botës natyrore në politikën arsimore është thelbësore. ***Zhvillimi dhe hartimi i programeve të edukimit mjedisor mund të ndihmojë në arritjen e një ndikimi të prekshëm, duke u fokusuar në çështjet lokale dhe duke bashkëpunuar me shkencëtarët dhe organizatat e shoqërisë civile.***

Ndryshimi transformues i nevojshëm në zgjedhjen e rrugës së qëndrueshme kërkon reflektim dhe angazhim të vazhdueshëm të aktorëve në të gjitha nivelet. Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, si institucioni lider në fushën e mbrojtjes së natyrës, si dhe institucionet e tjera të qeverisjes qendrore

³ Si treguesi kryesor i suksesit ekonomik, Produkti i Brendshëm Bruto (PBB) nuk merr parasysh zhvlerësimin e aseteve, duke përfshirë mjedisin natyror, duke na inkurajuar të ndjekim rritje dhe zhvillim të paqëndrueshëm ekonomik. Për të gjykuar nëse zhvillimi ekonomik është i qëndrueshëm, nevojitet një tregues gjithëpërfshirës i pasurisë. “Pasuria gjithëpërfshirëse” siguron një tregues të qartë dhe koherent që korrespondon drejtpërdrejt me mirëqenien e brezave të tanishëm dhe të ardhshëm, duke matur pasurinë tonë në terma të të gjitha aseteve, përfshirë asetet natyrore. (The Economics of Biodiversity – The Dasgupta Review, 2021)

dhe vendore, akademia, sektori privat dhe donatorët **duhet të bashkërendojnë më mirë strategjitë, programet dhe aktivitetet e tyre për të garantuar jo vetëm një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, por edhe ruajtjen dhe përmirësimin e statusit të burimeve natyrore dhe të biodiversitetit në vend.**

Për të siguruar një ruajtje afatgjatë të burimeve natyrore dhe biodiversitetit dhe përdorimin e tyre të qëndrueshëm, është me rëndësi thelbësore që vendimet dhe veprimet në lidhje me ruajtjen e natyrës të mbështeten me prova të shëndosha shkencore. Shqipëria ka nevojë për ndërtimin dhe përmirësimin e njohurive për përdorimin e teknologjive të reja për avancimin e ruajtjes së kapitalit të saj natyror. Informacioni për biodiversitetin, i mbledhur, menaxhuar dhe shkëmbyer në mënyrë adekuate, është i nevojshëm për vendimmarrjen e bazuar në fakte dhe monitorimin e ndikimeve mjedisore. **Potenciali qëndron në rritjen e përfshirjes së shoqërisë civile dhe qytetarëve, së bashku me integrimin e kontributit të tyre në bazat e të dhënave ekzistuese të informacionit. Shkenca qytetare dhe kompetencat dixhitale po bëhen një mjet gjithnjë e më i rëndësishëm për një qasje më gjithëpërfshirëse ndaj ruajtjes së natyrës.** Ndërsa Shqipëria përgatitet të marrë investime dhe të zhvillojë një ekonomi moderne, informacioni mbi biodiversitetin do të bëhet gjithnjë e më i rëndësishëm për të siguruar që aktivitetet ekonomike të kryhen brenda kufijve mjedisorë.

Organizatave të Shoqërisë Civile kanë kapacitete dhe potencial të shumanshëm për të kontribuar në procesin e zhvillimit të qëndrueshëm, si në ndërgjegjësimin, informimin dhe edukimin e publikut, ashtu edhe në ofrimin dhe përmirësimin e njohurive dhe promovimin e teknologjive të reja. Përfshirja e detyrueshme dhe serioze e Organizatave të Shoqërisë Civile në proceset e planifikimit, zbatimit dhe monitorimit të programeve dhe strategjive për zhvillim të qëndrueshëm është parësore për të siguruar ndryshimin transformues të kërkuar.

Për të adresuar këto problematika të evidentuara nga projekti dhe proceset konsultuese me aktorët kryesorë, rekomandojmë:

1. Zbatimin rigoroz të parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, social e mjedisor në të gjithë territorin e vendit dhe jo vetëm brenda disa zonave të mbrojtura. Për këtë duhet:

- Bashkërendim i strategjive, programeve dhe aktiviteteve të institucioneve qendrore e vendore, institucioneve akademike, shoqërisë civile, sektorit privat dhe donatorëve;
- Hartimin dhe mbështetjen e politikave ndër sektoriale që mbështesin ekonominë qarkulluese (reduktim, ripërdorim, riciklim; burime alternative të energjisë);
- Përfshirjen serioze të të gjithë aktorëve të rëndësishëm në proceset e zhvillimit të qëndrueshëm dhe arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) .

2. Ristrukturimin dhe fuqizimin e mekanizmave që garantojnë zhvillimin e qëndrueshëm. Për këtë duhet të:

- Rishikohen procedurat dhe forcohen standardet për hartimin e raporteve të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) apo edhe të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM);
- Mbështeten proceset e vlerësimit të kapitalit natyror dhe përfshirjes së tij në vendimmarrjet financiare për mbështetjen e projekteve të zhvillimit.

3. Përmirësimin e efektivitetit të menaxhimit të Zonave të Mbrojtura duke vlerësuar rigorozisht kontributin e tyre në arritjen e objektivave të ruajtjes së vlerave të spikatura natyrore, nëpërmjet një menaxhimi aktiv e të qëndrueshëm, mbështetur me kapacitetet e duhura njerëzore e financiare.

Për këtë duhet:

- Përcaktimi i objektivave të ruajtjes së natyrës dhe indikatorëve të suksesit për secilën zonë të mbrojtur;
- Vlerësimi i efektivitetit të menaxhimit të zonave të mbrojtura dhe shfrytëzimi i rezultateve për përmirësimin e menaxhimit;
- Plotësimi i burimeve njerëzore dhe alokimi i burimeve financiare të nevojshme.

4. Përmirësimin e njohurive mbi biodiversitetin dhe vlerat natyrore, duke përfshirë cilësinë dhe funksionin e habitateve dhe ekosistemeve dhe vlerësimin e kapitalit natyror. Për këtë duhet të:

- Hartohen manuale kombëtare për interpretimin e habitateve;
- Mbështeten institucionet dhe qendrat kërkimore shkencore në realizimin e vërtetimit të terrenit për identifikimin dhe analizimin e habitateve dhe llojeve me rëndësi për ruajtjen e natyrës;
- Organizohen diskutime të grupeve të ekspertëve për të përmirësuar interpretimin dhe përshkrimin e llojeve dhe habitateve specifike;
- Identifikohen, plotësohen dhe mirëmbahen baza të dhënash për habitate dhe llojet në nivel kombëtar.

5. Rritjen e nivelit të informimit dhe ndërgjegjësimin të të gjithë aktorëve dhe publikut të gjerë mbi rëndësinë e ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm, si dhe promovimin e praktikave të mira dhe mekanizmave që mbështesin aktivitetet social-ekonomike me bazë natyrën. Për këtë duhet të:

- Ngrihet niveli dhe cilësia e programeve të edukimit mjedisor në shkolla përmes krijimit dhe/ose promovimit të aktiviteteve në natyrë në kurrikula arsimore;
- Përgatitet dhe realizohet një fushatë informuese dhe ndërgjegjësuese për rëndësinë e zonave të mbrojtura e burimeve natyrore (përfshirë zonat Natyra 2000) në garantimin e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik të komuniteteve vendore;
- Rritet ndërgjegjësimi midis aktorëve kryesorë për përfitimet nga aktivitetet e ruajtjes së natyrës dhe zhvillimit të qëndrueshëm (me efekte pozitive ekologjike dhe ekonomike) përmes promovimit të praktikave më të mira.

